

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу
Кафедра економіки**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувач кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Ігор ВІНІЧЕНКО**
« ____ » _____ **2025 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: Аналіз ефективності діяльності аграрного підприємства та
обґрунтування заходів щодо підвищення її рівня

Освітньо-професійна програма «Економіка»
Спеціальність 051 «Економіка»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

Владислав ПРИХІДЬКО

**Науковий керівник,
к.е.н., доцентка**

Тетяна ГАЛАГАН

Дніпро – 2025

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Менеджменту і маркетингу
Кафедра: Економіки
Освітньо-професійна програма: «Економіка»
Спеціальність: 051 «Економіка»
Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
«_____» _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ
на підготовку кваліфікаційної роботи

Прихідько Владислав Миколайович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Аналіз ефективності діяльності аграрного підприємства та обґрунтування заходів щодо підвищення її рівня

Науковий керівник: Галаган Т.І., к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «07» жовтня 2025 року № 29874

2. Термін подання здобувачем роботи: 12.12.2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: Закони та законодавчі акти України, річні звіти підприємства, району, статистична звітність, додаткові таблиці до річних звітів, наукова література

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретико-методичні аспекти ефективності діяльності аграрного підприємства. 2. Сучасний стан ефективності діяльності аграрного підприємства. 3. Заходи підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Показники оцінки ефективності діяльності підприємства. Фінансовий стан підприємства. Економічна ефективність вирощування культур. Ефективність господарювання. SWOT-аналіз започаткування станції технічного обслуговування. Ефективність запровадження станції технічного обслуговування.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання . 20.02.2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми кваліфікаційного дослідження	лютий 2025 р.	
2	Підготовка теоретичного розділу	квітень - травень 2025 р.	
3	Збір вихідної інформації	вересень 2025 р.	
4	Робота над другим розділом	вересень 2025 р.	
5	Робота над третім розділом	жовтень 2025 р.	
6	Узагальнення висновків та пропозицій	листопад 2025 р.	
7	Оформлення дипломної роботи	грудень 2025 р.	

Здобувач (ка) _____
(підпис)

Владислав ПРИХІДЬКО
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____
(підпис)

Тетяна ГАЛАГАН
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Тема: «Аналіз ефективності діяльності аграрного підприємства та обґрунтування заходів щодо підвищення її рівня»

Кваліфікаційна робота містить: 81 с., 3 рис., 29 табл., 41 літературне джерело, 5 додатків.

Об'єктом дослідження є економічна ефективність діяльності аграрного підприємства.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних методичних і прикладних аспектів підвищення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства.

Метою роботи є аналіз ефективності діяльності аграрного підприємства і на його основі обґрунтування заходів підвищення її рівня.

Методи дослідження. При виконанні кваліфікаційної роботи застосовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме, метод аналізу та синтезу, статистико-економічний, абстрактно-логічний, метод узагальнення, табличний метод тощо. Інформаційною базою дослідження були навчальні підручники, публікації в періодичних виданнях, Інтернет-джерела та звітна документація СФГ «Полісся» Кам'янського району Дніпропетровської області за 2022-2024 рр..

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:
дістало подальший розвиток:

- категоріальна сутність поняття ефективності діяльності підприємства;

- узагальнено методичні підходи до оцінки ефективності діяльності аграрного підприємства;

- обґрунтовано запропоновані заходи підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства.

Практичне значення одержаних результатів кваліфікаційної роботи полягає у детально проведеному аналізі ефективності діяльності аграрного підприємства та обґрунтуванні заходів підвищення її рівня через запровадження станції технічного обслуговування.

Результати впроваджені у виробничо-господарську діяльність селянського фермерського господарства «Полісся» (СФГ «Полісся») Кам'янського району Дніпропетровської області.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи здійснювалась через наступні публікації:

1. Підходи до оцінки економічної ефективності діяльності аграрного підприємства з метою її підвищення / Т.І. Галаган, І.О. Бондаревський, В.М. Прихідько // Ефективна економіка. 2025. №11. (електронне видання) (Index Copernicus (IC); Google Scholar) (DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.130%20>)
<https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/8216>)

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ефективність, прибуток, рівень рентабельності, аграрне підприємство.

KEYWORDS

efficiency, income, level of profitability, agrarian enterprise.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	9
1.1. Сутність та поняття ефективності діяльності підприємства	9
1.2. Методи оцінки ефективності діяльності аграрного підприємства	14
Висновки до розділу 1	19
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	21
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	21
2.2. Аналіз фінансового стану	32
2.3. Оцінка ефективності діяльності аграрного підприємства	37
Висновки до розділу 2	47
РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	50
3.1. Напрями підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства	50
3.2. Обґрунтування запропонованих заходів підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства	56
Висновки до розділу 3	59
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	72

ВСТУП

Актуальність теми. Визначення ефективності діяльності підприємства в аграрній галузі є не виключенням, а, навпаки, стає необхідністю. Адже непередбачуваних факторів впливу з зовнішнього середовища для аграрного підприємства набагато більше, аніж для будь-якого підприємства в іншій галузі. Найважливішим непередбачуваним фактором впливу на діяльність аграрного підприємства є погодні та кліматичні умови, саме тому прорахунок стратегічного планування, основою якого є визначення ефективності діяльності аграрного підприємства, має завжди робитись з певною похибкою, адже підвищуються ризики та вплив на стабільність та передбачуваність отриманих результатів.

Питання ефективності діяльності підприємства та напрями її підвищення розглядалися багатьма науковцями, такими як: В. Андрійчук, В. Базилевич, С. Городенко, П. Друкер, С. Дусановський, Г. Емерсон, О. Ермакова, М. Кісіль, Ф. Кене, Н. Коваленко, М. Ксенофонов, С. Мочерний, О. Могильний, С. Мочерний, Н. Носова, В. Онокало, О. Онищенко, П. Орлов, І. Павленко, У. Петті, І. Прокопа, В. Прядко, Д. Рікардо, О. Савченка, А. Сміт, Г. Тарасенко, Т. Хачатуров, Л. Шепотько та іншими.

Об'єктом дослідження є економічна ефективність діяльності аграрного підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних методичних і прикладних аспектів підвищення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства.

Суб'єктом дослідження було селянське фермерське господарство «Полісся» (СФГ «Полісся») Кам'янського району Дніпропетровської області.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є аналіз ефективності діяльності аграрного підприємства і на його основі обґрунтування заходів підвищення її рівня.

Для досягнення поставленої мети були поставлені та розв'язані наступні **завдання**:

- висвітлити сутність та поняття ефективності діяльності підприємства;
- розкрити методи оцінки ефективності діяльності аграрного підприємства;
- надати організаційно-економічну характеристику підприємства;
- провести аналіз фінансового стану підприємства;
- надати оцінку ефективності діяльності аграрного підприємства;
- виокремити напрями підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства;
- обґрунтувати запропоновані заходи підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства.

Методи дослідження. При виконанні кваліфікаційної роботи застосовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме, метод аналізу та синтезу, статистико-економічний, абстрактно-логічний, метод узагальнення, табличний метод тощо. Інформаційною базою дослідження були навчальні підручники, публікації в періодичних виданнях, Інтернет-джерела та звітна документація СФГ «Полісся» Кам'янського району Дніпропетровської області за 2022-2024 рр..

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

дістало подальший розвиток:

- категоріальна сутність поняття ефективності діяльності підприємства;
- узагальнено методичні підходи до оцінки ефективності діяльності аграрного підприємства;
- обґрунтовано запропоновані заходи підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства.

Практичне значення одержаних результатів кваліфікаційної роботи полягає у детально проведеному аналізі ефективності діяльності аграрного підприємства та обґрунтуванні заходів підвищення її рівня через запровадження станції технічного обслуговування.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи здійснювалась через наступні публікації:

1. Підходи до оцінки економічної ефективності діяльності аграрного підприємства з метою її підвищення / Т.І. Галаган, І.О. Бондаревський, В.М. Прихідько // Ефективна економіка. 2025. №11. (електронне видання) (Index Copernicus (IC); Google Scholar) (DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.130%20>)
<https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/8216>)

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Зміст кваліфікаційної роботи складається із вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та поняття ефективності діяльності підприємства

Сутність діяльності будь-якого підприємства зазначена у безпосередньому визначенні цього поняття, яке має законодавчо закріплено ст. 1 Закону України «про підприємництво» від 07.02.1991 року та має наступне формулювання [20]: Підприємницька діяльність – це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством.

Тобто, метою будь-якої діяльності є отримання прибутку. І для його сталого отримання, необхідно проводити аналіз діяльності підприємства, завдяки якому стає наглядно зрозуміло як найбільш раціонально витратити ресурси для максимізації результатів діяльності підприємства, для досягнення окремо визначених чи стратегічних цілей.

Питанням ефективності діяльності, яке з роками його дослідження авторитетними та провідними економістами, вбирало в себе все більше сенсу та набувало комплексності та багатогранності. На сьогодні не існує одного, сталого визначення «ефективності діяльності підприємства», кожен вчений намагається привнести щось своє, проте, в загальному, можна надати наступне визначення:

Ефективність діяльності підприємства – це економічна категорія, яка найбільш повно та всебічно характеризує діяльність підприємства, аналізуючи не тільки залучені матеріальні ресурси та понесені витрати в процесі здійснення «життєдіяльності» підприємства, а й застосування політики управління підприємства, відносно до об'єктивно отриманих результатів діяльності підприємства, або ж для використання в прогностичній діяльності, з врахуванням відхилення, похибки реального втілення запланованого.

Саме завдяки об'єктивно проаналізованій інформації, у менеджменту підприємства є можливість отримати реальні результати діяльності підприємства, що дозволяє аналізувати поточні рішення та приймати нові щодо подальших дій та їх ефективності, доцільності та раціональності. Так, визначення ефективності діяльності підприємства наглядно демонструє доходність діяльності та результативність управлінської діяльності. Саме завдяки наявності цих показників, менеджмент підприємства може приймати рішення щодо подальшого функціонування та варіантів розвитку.

Сутність раціоналізації використання ресурсів полягає в мінімізації витрачених ресурсів (як матеріальних, фінансових, так і трудових), а, відтак, і зменшення собівартості, оптимізації виробничих процесів, за рахунок чого досягається підвищення продуктивності праці.

«Ефективність» поняття комплексне та багатогранне. Ефективність діяльності не правильно розглядати виключно з точки зору економічної вигоди. Адже, звичайно, крім економічного аспекту, куди можна віднести отримання підприємством економічної прибутковості та високої рентабельності, виділяють ще декілька її «граней». Наприклад, виробничу, сутність якої полягає в безпосередньому підвищенні продуктивності виробництва та збільшення його обсягів. Фінансову, де акцент робиться на підвищення оборотності активів та зростання платоспроможності

підприємства. Соціальну, де основне місце посідають покращення умов праці працівників, підвищення мотивації працівників, акцент робиться на психологічний мікроклімат на підприємстві як основний чинник досягнення поставлених цілей. А також, виділяють екологічну «грань» діяльності підприємства, яка полягає в раціональному природокористуванні, важливість та значущість якого підвищується з року в рік за рахунок, на жаль, невинного погіршення екологічного середовища.

Економіка підприємства в будь-якій галузі, завдяки застосуванню аналітики ефективності діяльності цього підприємства, отримує ясне бачення можливостей розвитку в довгостроковій перспективі, можливостей та шляхів для збереження стабільності підприємства та адаптування підприємства до змін зовнішнього середовища.

За класичними критеріями, підприємство можна вважати ефективним, якщо воно:

1. успішно конкурує на ринку;
2. пропонує якісний продукт своєї діяльності;
3. підтримує оптимальний рівень витрат для виробництва продукції;
4. його діяльність забезпечує отримання стабільного прибутку.

Визначення ефективності діяльності підприємства в аграрній галузі є не виключенням, а, навпаки, стає необхідністю. Адже непередбачуваних факторів впливу з зовнішнього середовища для аграрного підприємства набагато більше, ніж для будь-якого підприємства в іншій галузі. Найважливішим непередбачуваним фактором впливу на діяльність аграрного підприємства є погодні та кліматичні умови, до яких можна віднести наступні чинники: родючість ґрунтів, погодні та кліматичні умови, біологічні особливості тварин та вирощуваних культур, саме тому прорахунок стратегічного планування, основою якого є визначення ефективності

діяльності аграрного підприємства, має завжди робитись з певною похибкою, адже підвищуються ризики та вплив на стабільність та передбачуваність отриманих результатів.

Суттєвим аспектом в діяльності аграрного підприємства є один із його основних ресурсів – наявність та раціональне, в тому числі і екологічне, використання землі. За допомогою застосування аналізу ефективності діяльності аграрного підприємства оптимізується досягнення високої урожайності за рахунок дотримання сівозміну, впровадження та застосування вдосконалених технологій обробітку, і, як наслідок, підвищення рівня родучості ґрунту. Застосування інноваційного підходу, за рахунок використання сучасної техніки та автоматизації процесу, застосування інтенсивних технологій вирощування, застосування методу точного землеробства, використання продуктивних сортів та гібридів в процесі діяльності, сприяє зростанню ефективності в діяльності аграрного підприємства.

Тож, проміжково підводячи підсумок особливості визначення ефективності діяльності аграрного підприємства, можна сформулювати наступним чином:

Ефективність діяльності аграрного підприємства – економічна категорія, яка комплексно, тобто найбільш повно та всебічно, характеризує діяльність господарства, аналіз якого ілюструє здатність підприємства отримувати високі економічні результати (а також використовуватись в прогностичному плануванні діяльності підприємства) при раціональному використанні не тільки землі та інших ресурсів (до яких також відноситься і менеджмент підприємства), але й враховувати впровадження сучасних технологій та забезпечення екологічної, економічної та соціальної стійкості аграрного підприємства, з «ефектом» на державному рівні.

Особливо актуальним стає визначення ефективності діяльності будь-якого, навіть найдрібнішого, підприємства в сучасних умовах життя в Україні. Адже наразі існує безліч перепон для здійснення діяльності підприємцями. Дуже суттєвий вплив на функціонування підприємств та планування його розвитку в довгостроковому періоді здійснює введення воєнного стану в країні через повномасштабне вторгнення РФ, зростають відчуття невизначеності та нерішучості. Адже, наявність та зростання не тільки політичних, економічних, але й соціальних проблем призводить до деградації ринку по непередбачуваній траєкторії, а, відтак, і питання конкуренції здійснює ще більший вплив на планування стратегії підприємства.

Зовнішні чинники завжди залишаються зовнішніми, і на них менеджмент підприємства може здійснювати несуттєвий вплив, але є ще внутрішній клімат підприємства, де все має працювати злагоджено, як єдиний механізм, адже, на сьогоднішній день, людський фактор в ефективності діяльності підприємства залишається найбільш суттєвим та важливим.

Підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства, в глобальному, виконує економічну та соціальну роль для держави. Адже це не тільки продовольча забезпеченість та стабільність населення держави, а й зростання зайнятості населення в сільській місцевості, підвищення рівню освіченості населення та престижності праці в аграрному секторі, і, як наслідок, розвиток сільських територій.

Резюмуючи, підкреслимо, що за рахунок того, що ефективність діяльності є комплексною характеристикою, її аналіз охоплює всі сфери та напрями функціонування підприємства, всі його бізнес-процеси. Ефективність діяльності підприємством стає індикатором якісного менеджменту (управлінської діяльності) підприємства, адже на управлінську ланку підприємства покладається весь спектр необхідних завдань – від пошуку та

залучення ресурсів до забезпечення збуту продукції та задоволення корпоративних та суспільних інтересів, що, у підсумку, впливає на інвестиційну привабливість підприємства. Особливо це стає актуально та складно з огляду на сучасні умови господарювання – їх невизначеність та складність – з наявними вагомими кризовими тенденціями в країні та світі.

1.2. Методи оцінки ефективності діяльності аграрного підприємства

Як ми зазначали в попередньому розділі, поняття «ефективності» багатогранне. Саме так і проводиться аналіз ефективності діяльності підприємства. Економічна ефективність діяльності підприємства складається із економічної ефективності використання кожної групи ресурсів, які є на підприємстві та які задіяні в його господарській діяльності. Виходячи з цього, оцінку ефективності діяльності підприємства будемо розглядати деталізовано по кожній групі ресурсів.

Важливою складовою ресурсного потенціалу будь-якого підприємства є трудовий потенціал. Забезпеченість підприємства трудовими ресурсами та ефективність їх використання прямо впливає на загальну економічну ефективність діяльності суб'єкту господарювання. При аналізі використання ресурсів і діяльності підприємства слід враховувати його особливості. Аграрні підприємства також мають свої особливості, показники аналізу розкриємо з врахування цих особливостей (Додаток А).

Як видно з додатку А ефективність використання трудових ресурсів досліджується рядом показників, які враховують не тільки економічну ефективність, но і вказують на плинність персоналу. Серед показників, які аналізують цю групу ресурсів виділяють коефіцієнт найму, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт плинності кадрів, кількість відпрацьованого часу одним

працівником, нормативний запас праці, коефіцієнт використання фонду робочого часу. Основним серед показників цієї групи є показник продуктивності праці, який саме і є показником ефективності використання наявного персоналу.

Економісти аграрних підприємств крім зазначених показників розраховують також показник трудозабезпеченість, якій характеризує рівень залучення працівників до обробітку сільськогосподарських угідь.

Основні засоби відіграють важливу роль у виробничому процесі. Основними засобами називають засоби виробництва, які мають матеріальну основу, використовуються підприємством протягом тривалого періоду часу і вартість яких перевищує 5 000 грн. Роль основних засобів неоднакова. Основні засоби, які приймають безпосередню участь у виробництві та просуванні продукції називають основними виробничими засобами. Основні невиробничі – це засоби, які використовуються на обслуговуванні підприємства в цілому.

Для аналізу основних засобів розраховують наступні показники: показники технічного стану – коефіцієнт зношення та коефіцієнт придатності; показники руху – коефіцієнт введення та коефіцієнт вибуття; показники ефективності використання – фондвіддача, фондомісткість, фондоозброєність та рентабельність основних фондів (Додаток Б).

На аграрних підприємствах, крім зазначених показників, розраховують також показник фондооснащеності, який вказує на вартість основних засобів, яка припадає на 1 га площі сільськогосподарських угідь.

Другою частиною матеріальних засобів виробництва є оборотні активи. Оборотними називають активи, які функціонально змінюють свою речову форму в процесі господарської діяльності підприємства. При аналізі оборотних активів розраховують показники оборотності, а саме коефіцієнт оборотності, коефіцієнт завантаження та термін одного обороту; а також

показники ефективності використання оборотних активів – рентабельність оборотних активів (Додаток В).

Для аналізу в аграрних підприємствах розраховуються така ж саме показники, але: 1) при розрахунку коефіцієнту оборотності до виручки від реалізації додають вартість переведених в основне стадо тварин та віднімають вартість тварин, виведених із основного стада; 2) те саме враховується при розрахунку коефіцієнта завантаження; 3) при визначенні терміну одного обороту за досліджуваний період приймають не 360 днів, як у всіх інших підприємствах, а 365 днів.

Немаловажливим напрямом діяльності підприємства є інноваційна діяльність, яка дозволяє підприємству впроваджувати новації та бути конкурентоспроможним в своїй галузі (Додаток Д).

Показники оцінки інвестиційної діяльності можна поділити на дві групи: показники абсолютної ефективності капітальних вкладень та показники порівняльної ефективності капітальних вкладень. До першої групи відносять коефіцієнт економічної ефективності інвестицій та термін окупності інвестицій. До групи показників порівняльної ефективності відносять мінімум приведених витрат, термін окупності додаткових капітальних вкладень та коефіцієнт приведення капітальних вкладень.

Будь-яке підприємство має слідкувати за якістю продукції, що виробляється. Від якості продукції залежить її конкурентоспроможність, а від конкурентоспроможності продукції залежить конкурентоспроможність самого підприємства та його економічна ефективність. Чим вище якість продукції, тим більшим попитом вона користується та тим більшу ціну може встановити на неї підприємство (таблиця 1.1).

Показниками оцінки якості продукції є: інтегральний показник конкурентоспроможності продукції, сукупний економічний ефект від якості продукції, економічний ефект у виробника продукції, економічний ефект у

споживача продукції. В аграрних підприємствах, де велике значення має сортність продукції, розраховують коефіцієнт сортності

Таблиця 1.1

Оцінка конкурентоспроможності продукції підприємства

Показники	Формула	Опис показника
Інтегральний показник конкурентоспроможності продукції	$I_{кс} = \frac{K_{tn}}{K_{en}}$	Розраховується відношенням показника конкурентності продукції за технічними показниками показника конкурентності продукції за економічними показниками; є показником розрахунку нормативних параметрів
Сукупний економічний ефект від якості продукції	$E_{\text{сукуп}} = E_{\text{в}} + E_{\text{с}}$	Розраховується як сума ефектів у виробника та у споживача продукції; є показником господарського ефекту
Економічний ефект у виробника продукції	$E_{\text{в}} = [(C_1 + R \times K_1) - (C_2 + R \times K_2)] \times N_{\text{я}}$	Розраховується з врахування різниці собівартості продукції та капітальних вкладень на підвищення якості; є показником господарського ефекту
Економічний ефект у споживача продукції	$E_{\text{с}} = [R \times (K_1' \times \alpha_0 - K_2') + (C_1' - C_2')] \times N_{\text{я}}$	Розраховується з врахуванням капітальних вкладень та суми експлуатації на підвищення якості; є показником господарського ефекту
Показники, які розраховуються аграрними підприємствами		
Коефіцієнт сортності	$K_{\text{с}} = \frac{N_1 \times C_1 + N_2 \times C_2}{(N_1 + N_2) \times C_2}$	Розраховується з врахуванням ціни та випуску продукції вищої та нижчої якості; є показником господарського ефекту

Джерело: узагальнено автором

Ефективність використання ресурсного потенціалу підприємства та ефективність різних видів його діяльності формують загальну економічну ефективність господарювання підприємства. Основні показники, які характеризують загальну економічну ефективність діяльності підприємства наведені в (таблиця 1.2). До цих показників відносять: прибуток (або збиток), як різниця між доходами та витратами (на різних етапах формування); та показники рентабельності, як похідні від показника прибутку.

Таблиця 1.2

Оцінка економічної ефективності діяльності підприємства

Показники	Формула	Опис показника
Дохід (виручка)	Д	Загальний дохід (виручка) від реалізації продукції без врахування ПДВ та інших непрямих податків; є оцінкою для розрахунку економічної ефективності
Витрати	В	Загальні витрати на виробництво, внутрішнє переміщення та реалізацію продукції; є оцінкою для розрахунку економічної ефективності
Прибуток	$\Pi = Д - В$	Розраховується відніманням витрат від доходу (виручки) від реалізації продукції; є показником економічної ефективності
Рентабельність виробництва	$R = \frac{\text{ЧП}}{\text{ПС}} 100 (\%)$	Розраховується відношенням чистого прибутку до повної собівартості продукції; є показником економічної ефективності
Рентабельність продаж	$R = \frac{\text{ЧП}}{В} 100 (\%)$	Розраховується відношенням чистого прибутку до виручки від реалізації продукції; є показником економічної ефективності
Рентабельність активів	$R = \frac{\text{ЧП}}{А} 100 (\%)$	Розраховується відношенням чистого прибутку до середньорічної вартості активів; є показником економічної ефективності
Рентабельність власного капіталу	$R = \frac{\text{ЧП}}{\text{ВК}} 100 (\%)$	Розраховується відношенням чистого прибутку до вартості власного капіталу; є показником економічної ефективності
Рентабельність інвестицій	$R = \frac{\text{ЧП}}{І} 100 (\%)$	Розраховується відношенням чистого прибутку до суми інвестицій; є показником

		економічної ефективності

Джерело: узагальнено автором

Фінансова діяльність підприємства є складовою його господарської діяльності. Результати фінансової діяльності, як доходи від фінансової діяльності так і витрати від неї, є одним із етапів формування чистого прибутку (або збитку). Крім цього є ряд показників, які дають можливість оцінити фінансовий стан підприємства (Додаток Е). Платоспроможність можна оцінити через розрахунок коефіцієнту абсолютної ліквідності, коефіцієнту поточної ліквідності (покриття) та коефіцієнту критичної ліквідності. Фінансову стійкість аналізують через: коефіцієнт автономії (фінансової незалежності), коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансового ризику та коефіцієнт фінансової стабільності. Про ділову активність підприємства свідчать: коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, тривалість одного обороту дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, тривалість фінансово-експлуатаційного циклу та тривалість операційного циклу.

Висновки до розділу 1

1. Ефективність діяльності підприємства – це економічна категорія, яка найбільш повно та всебічно характеризує діяльність підприємства, аналізуючи не тільки залучені матеріальні ресурси та понесені витрати в процесі здійснення «життєдіяльності» підприємства, а й застосування політики менеджменту підприємства, відносно до об'єктивно отриманих

результатів діяльності підприємства, або ж для використання в прогностичній діяльності, з врахуванням відхилення, похибки реального втілення запланованого.

2. За рахунок того, що ефективність діяльності є комплексною характеристикою, її аналіз охоплює всі сфери та напрями функціонування підприємства, всі його бізнес-процеси. Ефективність діяльності підприємством стає індикатором якісного менеджменту (управлінської діяльності) підприємства, адже на управлінську ланку підприємства покладається весь спектр необхідних завдань – від пошуку та залучення ресурсів до забезпечення збуту продукції та задоволення корпоративних та суспільних інтересів, що, у підсумку, впливає на інвестиційну привабливість підприємства. Особливо це стає актуально та складно з огляду на сучасні умови господарювання – їх невизначеність та складність – з наявними вагомими кризовими тенденціями в країні та світі.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Селянське фермерське господарство «Полісся» знаходиться на території Кам'янського району Дніпропетровської області. Кам'янський район розташований у північно-західній частині Дніпропетровської області. Межує з Криворізьким, Дніпровським, Олександрійським та Полтавським районами Дніпропетровської області. На сьогодні, територія району становить понад 4820 км², з них площа сільськогосподарських угідь – 370,6 тис га, зокрема, ріллі – 303,6 тис га.

Основними водними артеріями району є велика річка Дніпро, з його правими притоками Самоткань та Базавлук, а також менші річки та балки, а саме, Суха Сура, Омельник, Балка Воскобойникова, Балка Жаб'яча, Балка Орлова.

З природних ресурсів в районі можна відзначити поклади граніту - як запаси основних корисних копалин Кам'янського району. Проте, Дніпропетровська область також багата на запаси будівельного каменю, вапняку, глини, каоліну, пісків. Важливо відзначити, що в Україні Дніпропетровська область є провідною з видобутку металевих руд, зокрема, залізної та марганцевої руд. Також в регіоні є поклади титанових, уранових руд та рідкоземельних металів. З паливних корисних копалин можна відзначити буре та кам'яне вугілля, а також природний газ.

Залізничне сполучення в районі здебільшого обмежується забезпеченням переважно пасажирських та приміських поїздів, що з'єднують Кам'янське з обласним центром – містом Дніпро.

Широко розгалужена та добре розвинена мережа автомобільних доріг в Кам'янському районі Дніпропетровської області. Це досягається за рахунок розгалуженої мережі місцевих доріг, основний акцент яких зроблений на зв'язку з сусідніми районами та містами, які розташовуються на території Кам'янського району. Основними транспортними артеріями району виступають обласні та районні дороги, що проходять через район.

До складу Кам'янського району входить дванадцять об'єднаних територіальних громад: 6 міських (Кам'янська, Вільногірська, Верхньодніпровська, Жовтоводська, П'ятихатська, Верхівцевська), 3 селищні (Божедарівська, Вишнівська, Криничанська) та 3 сільських (Затишн्यानська, Саксаганська, Лихівська).

Клімат району помірно-континентальний, посушливий, з середньодобовою температурою січня, за останні 10 років, -6°C та липня $+21^{\circ}\text{C}$. Річна кількість опадів в Кам'янському районі становить 400 мм. 35% від загальної суми опадів доводиться на літні місяці. На вегетаційний період (квітень – листопад) доводиться близько 50% всіх опадів. Величина гідротермічного коефіцієнта більше 0,9, тобто забезпеченість вологою недостатня і бажано впровадження зрошення. Тривалість вегетаційного періоду становить приблизно 210 днів. В цілому агро-кліматичні умови району сприятливі для вирощування сільськогосподарських культур та розвитку сільського господарства як галузі в районі.

Особливо слід врахувати, що Кам'янська районна державна адміністрація структуровано та всебічно підходить до питання розвитку регіону, а, відтак, має Програму соціально-економічного та культурного розвитку регіону, яка розрахована до 2030 року та корегується у відповідності

до щорічних Звітів району з ключових питань. До таких ключових питань, зокрема, входить і агропромисловий комплекс.

Тож, адміністрація району бере на себе зобов'язання зі сприяння сільськогосподарським господарствам в здійсненні їх діяльності. Зокрема, але не виключно, при використанні сучасних технологій при вирощуванні сучасних високопродуктивних сортів рослин, племінних тварин, енергоекономічної та потужної техніки; покращення умов реалізації продукції, в тому числі, розширення експортних можливостей за рахунок вироблення широкого асортименту готової продукції; проведенню робіт з відновлення, реконструкції та модернізації меліоративних об'єктів та систем; створенню та підтримці сімейних фермерських господарств, тощо.

СФГ «Полісся» знаходиться в селі Маломихайлівка, відстань до райцентру м. Кам'янське – 25 кілометрів. Відстань до міста Дніпра – 107 кілометрів. Сполучення – автомобільне. За останніми загальновідомими даними, початок 2000х років, чисельність населення в селі Маломихайлівка складає до 1000 чоловік.

СФГ «Полісся» було зареєстровано у жовтні 2000 року з розміром статутного фонду 120 000,00 грн. Форма власності господарства – приватна; організаційно-правова форма – фермерське господарство. За сферою діяльності господарство відноситься до виробничих підприємства, а за галузевою належністю – до виробництва. Основним видом діяльності, згідно КВЕД, є 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Основою нормативно-правової бази діяльності СФГ «Полісся» є чинне законодавство України. Зокрема, але не виключно, господарство керується нормами Конституції України, Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України, Земельного кодексу України, Законом України «про фермерське господарство», Законом України «про адміністративну

процедуру», наказами Міністерства аграрної політики та продовольства України, постановами Кабінету Міністрів України та іншими чинними нормативно-правовими актами України.

Фермерське господарство діє на основі Статуту, котрий був укладений відповідно до чинного законодавства. Господарство має свою печатку, бланки, самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки в установах банків та інші атрибути.

Стадія життєвого циклу фермерського господарства – стадія зрілості, основною задачею менеджменту господарства є утримання досягнутого рівня розвитку на найдовший час та нарощування своїх позитивних сторін діяльності.

Враховуючи, що фермерське господарство здійснює свою діяльність вже 25 років, доцільним було б зауважити, що обрана система управління в ньому є ефективною. А саме, на підприємстві було впроваджено лінійну організаційну структуру управління, суть якої полягає в тому, що кожний підлеглий підпорядкований тільки одному керівнику, і в кожному підрозділі виконується весь комплекс робіт, пов'язаних з його управлінням. Завдяки такому підходу досягається підвищення особистої відповідальності не тільки керівника за кінцеві результати роботи ввіреного йому підрозділу, а й окремого працівника, адже взаємовідносини з безпосереднім керівником будуються на підґрунті взаємоповаги, чіткості та розуміння своїх обов'язків, що досягається за рахунок простоти взаємодії між безпосереднім керівником та підлеглим. У всіх учасників процесу здійснення діяльності формується стійке відчуття особистої відповідальності кожного працівника за виконання свого завдання, відчуття своєї значущості, що в процесі взаємодії має багато переваг, основними з яких є оперативність прийняття рішень та економічна результативність діяльності кожного окремого підрозділу, а, відтак, і господарства в цілому.

При управлінні, керівник СФГ «Полісся» притримується змішаного стилю керівництва з переваженням елементів демократичного стилю, що дозволяє керівнику комбінувати, в залежності від конкретних обставин, елементи управління як авторитарного, так і демократичного стилю управління. При цьому, превалювання демократичного стилю управління стимулює ініціативу у працівників та бажання досягати більшого, працювати краще, наполегливіше, що міцно пов'язується з наявністю відчуття особистої значущості для підприємства, особистого прагнення мати високваліфіковану професійну думку (а відтак, постійне вдосконалення свого професіоналізму та підвищення кваліфікації), відповідальність кожного окремого працівника за кінцевий результат господарства в цілому. Але при всьому цьому, остаточне рішення приймається керівником, так само як і рішення при виникненні суперечливих питань.

Ефективність діяльності підприємства визначається слідуванню його глобальної місії та виконанню основних, більш чітких, завдань, які і визначають та деталізують місію. Основною місією функціонування СФГ «Полісся» є: вирощування високоякісної сільськогосподарської продукції з метою отримання прибутку. Так, в діяльності СФГ «Полісся» можна виділити ряд основних завдань:

1. організація виробничих процесів з вирощування сільськогосподарських культур та птиці;
2. продаж продукції при наявності на окремі види товарів сертифікатів та ліцензій, згідно чинного законодавства;
3. здійснення комерційно-посередницької діяльності за угодами;
4. укладання угод з постачальниками та покупцями;
5. здійснення оперативної діяльності по матеріально-технічному забезпеченню підприємства та його підрозділів;

6. впровадження у виробничі процеси прогресивних технологій, нової техніки і передового досвіду, удосконалення складських робіт, операцій по розрахунках з постачальниками та підрядниками;

7. проведення заходів щодо забезпечення охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії;

8. здійснення контролю та проведення документаційних ревізій та перевірок у структурних підрозділах.

Одним з ключових, можна навіть сказати, незамінних, ресурсів для діяльності будь-якого підприємства, яке здійснює свою діяльність в аграрній сфері, є наявність земельних ресурсів. За всі 25 років існування фермерське господарство «Полісся» склад і структура земельних угідь варіювалась в незначних межах. Аналіз складу та структури земельних угідь господарства представлений у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Склад і структура земельних угідь

Показники	2022		2023		2024		2024 у % до 2022
	га	%	га	%	га	%	
Площа сільськогосподарських угідь	3400	100,0	3500	100,0	3650	100,0	107,4
з них: рілля	3400	100,0	3450	98,6	3600	98,6	105,9
Посівна площа	3389	99,7	3400	97,1	3550	97,3	104,8
Коефіцієнт розораності	1		0,99		0,99		98,6
Коефіцієнт використання ріллі	0,997		0,986		0,986		98,9
Середньорічна чисельність працівників, осіб	51		55		51		100,0
Землезабезпеченість, га:							
с./г. угідь	66,7		63,6		71,6		107,4
ріллі	66,7		62,7		70,6		105,9

Джерело: складено за даними господарства

Аналізуючи дану таблицю, можна сказати, що земельні ресурси господарства представлені сільськогосподарськими угіддями, зокрема,

ріллею, яка становить 100% від загальної кількості земельної площі. Майже вся площа ріллі використовується під посіви сільськогосподарських культур. Спостерігається приріст сільськогосподарських угідь за період, що досліджується, на 7,4%, що в натуральному виразі становить 250 га, при цьому, кількість посівної площі збільшується лише на 161 га за період дослідження. Бачимо, що господарство залишає частину земель незадіяною під посівами, а використовує їх під «чорний пар» - інвестує у її майбутню родючість. Відповідно, і коефіцієнт розораності знизився на 1,4%.

При аналізі складу та структури земельних угідь доречним буде обмовитись про землезабезпеченість працівників. Так, на СФГ «Полісся» за рахунок однакової чисельності працівників за останній та перший звітні роки, та, як ми вже з'ясували, зростання кількості земельних угідь в господарстві, землезабезпеченість працівників сільськогосподарськими угіддями та ріллею виросли на 7,4% та 5,9% відповідно.

Цікаво проаналізувати структуру безпосередньо ріллі, під що саме використовується земельний ресурс. Так, структура посівної площі фермерського господарства представлена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Структура посівної площі

Культура	2022		2024		2024 у % до 2022
	зібрана площа	%	зібрана площа	%	
Пшениця озима	655	19,3	652	18,4	99,5
Кукурудза на зерно	797	23,5	845	23,8	106,0
Ячмінь озимий	75	2,2	75	2,1	100,0
Соняшник	1830	54,0	1943	54,7	106,2
Ріпак озимий	32	0,9	35	1,0	109,4
Загальна посівна площа	3389	100	3550	100	104,8

Джерело: складено за даними господарства

З наведених даних бачимо, що структура посівної площі за період дослідження не змінилась, а саме: найбільшу площу займає соняшник - 54% всієї посівної площі, збільшивши свої посіви на майже 7% за період дослідження; другою культурою по зайнятим обсягам є кукурудза – в коливанні 23 – 24%, зі зростанням посівів на 6%; пшениця озима посідає третє місце і становить 18,4%, зменшивши свої обсяги за період дослідження на 0,5%; розмір культури озимого ячменю залишався стабільним та становить 2% в загальній структурі посівної площі; на останнє місце виносимо ріпак озимий, 1% займає культура від всієї площі посівів, кількість якого у відсотковому відношенні за період дослідження зросла на 9,4%. Підсумовуючи отримані результати, можна сказати, що, протягом періоду дослідження, структура посівної площі СФГ «Полісся» залишалась стабільною та збільшення площі задіяння під окремими культурами коливалось в межах 10%.

Не дивлячись на активне впровадження застосування новітніх технологій в процесі здійснення своєї діяльності будь-яким сільськогосподарським підприємством, застосування людського трудового ресурсу, на даний момент, залишається другим по важливості та необхідності після земельного ресурсу.

В загально-прийнятому визначенні, трудовий ресурс – це сукупність працездатного населення, яка задіяна в, зокрема, аграрному секторі, та використовує свої фізичні та розумові можливості та здібності в процесі трудової праці. Особливістю сьогоdnішнього використання сучасних технологій в аграрному секторі є зростання вимог до розумових та інтелектуальних здібностей працівників аграрних господарств. Проте, нарівні з цим, залишається достатньо варіацій спеціальностей для застосування, здебільшого, фізичної праці в процесі здійснення діяльності.

Так, пропоную розглянути використання трудового потенціалу СФГ «Полісся», яке виразимо через рівень забезпеченості та використання трудових ресурсів, за перший та останній звітні роки. Розрахунки наведені в таблиці 2.3

Таблиця 2.3

Рівень забезпеченості та використання трудових ресурсів

Показники	2022	2024	2024 у % до 2022
Середньорічна чисельність працівників, осіб	51	51	100,00
Ними відпрацьовано - всього, тис. люд.-год.	98,2	95,12	96,86
Відпрацьовано одним середньорічним працівником, люд.-год.	1925,5	1865,1	96,86
Нормативний запас робочого часу, тис. люд.-год.	98,2	98,2	100,00
Коефіцієнт використання робочого часу	1,0	0,97	96,86
Трудозабезпеченість, осіб	2	1	93,15

Джерело: складено за даними господарства

Даний аналіз даних дає можливість нам зробити висновки про те, що при однаковій чисельності працівників за досліджувані роки, коефіцієнт використання їх робочого часу знизився на 3,14%, відповідно, і кількість відпрацьованих людино-годин одним працівником також зменшилась на 3,14%. При цьому, землезабезпеченість за визначений період, як ми бачили за результатами розрахунків в Таблиці 2.1, збільшилась на 7,4% загальних угідь господарства та на 5,9% виключно ріллі. В даному випадку, зниження динаміки трудових показників була викликана тим, що введення воєнного часу в зв'язку з повномасштабним нападом РФ, має вплив на всі сфери життя українців, зокрема і на діяльність окремо взятого фермерського господарства. До цього можна віднести наступні чинники, але не виключно: мобілізація

працівників чоловічого населення – вірогідна зміна в якості працівників без змінення їх кількості; збої в роботі енергетичної системи України через багаточисленні обстріли; періодично виникаючі проблеми з доступом до палива – важливого підресурсу в діяльності сільського господарства; тощо. Другим чинником зниження коефіцієнту використання робочого часу є несприятливі погодні умови в 2024 році.

Для завершення надання загальної організаційно-економічної характеристики СФГ «Полісся» звернемо увагу на ефективність використання матеріальних ресурсів господарства.

Але спершу охарактеризуємо деякі складові даного аналізу. Умовно розподілимо їх на необоротні та оборотні фонди.

Необоротні фонди господарства – або основні засоби – це сукупність матеріальних та нематеріальних активів, які використовуються господарством понад один операційний цикл або понад один календарний рік для забезпечення основної діяльності підприємства і частина вартості цих активів переноситься на вартість готової продукції (амортизація). До таких активів в діяльності сільського господарства можна віднести: основні будівлі та споруди, техніку, обладнання, програмне забезпечення, тощо.

Оборотні фонди господарства – або оборотні засоби – це сукупність, здебільшого, матеріальних активів, які повністю використовуються за один операційний цикл та повністю переносять свою вартість на вартість готової продукції. До таких активів в діяльності сільського господарства можна віднести: сировина, паливо, комплектуючі, малоцінні та швидкозношувані предмети, тощо.

Сукупність оборотних та необоротних фондів господарства являють собою матеріальні ресурси підприємства, які залучаються як до виробничого процесу та формують матеріально-речову базу підприємства, так і використовуються в невиробничій сфері діяльності підприємства.

Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів СФГ «Полісся» представлено в таблиці 2.4.

Дана таблиця нам наглядно ілюструє наскільки відчайдушно «намагаються вижити» господарства, аби утриматись на плаву та забезпечити зарплатнею не тільки трудовий колектив, а ще й отримати якийсь прибуток. Керівником СФГ «Полісся» було прийнято рішення інвестувати в матеріальні, як основні, так і оборотні фонди, та земельні ресурси з метою забезпечення в майбутньому періоді ресурсу, на якому можна буде працювати.

Таблиця 2.4

Ефективність використання матеріальних ресурсів

Показники	2022	2024	2024 у % до 2022
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	34460	40849	118,5
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	30256	50164	165,8
Площа сільськогосподарських угідь, га	3400	3650	107,4
Середньорічна чисельність працівників, осіб	51	51	100,0
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	51940,08	47954,13	92,3
Чистий прибуток – всього, тис. грн.	16258,12	13518,75	83,2
Фондозабезпеченість, тис. грн.	10,14	11,19	110,4
Фондозабезпеченість оборотних активів, тис. грн.	8,9	13,7	153,9
Фондоозброєність, тис. грн.	675,69	800,96	118,5
Фондоозброєність оборотних активів, тис. грн.	593,3	983,6	165,8
Фондовіддача (за чистим доходом), грн	1,51	1,17	77,9
Фондомісткість (за чистим доходом), грн.	0,66	0,85	128,4
Коефіцієнт обороту оборотних активів	1,72	0,96	55,7
Період обороту оборотних активів, днів	212,62	381,82	179,6
Рентабельність активів, %	25,12	14,85	-10,27 в.п.

Джерело: складено за даними господарства

Так, вартість основних та оборотних засобів зросла на 18,5% та 65,8% відповідно, що потягнуло за собою збільшення фондозабезпеченості та фондоозброєності на 10,4% та 18,5% відповідно. І збільшення

фондозабезпеченості оборотних активів на 53,9% та фондоозброєності оборотних активів на 65,8%. При цьому, чистий прибуток знизився на 16,8%, і, відповідно, знизилась фондovіддача на 22,1%, що говорить про зниження ефективності використання оборотних фондів. Зростання ж фондомісткості на 28,4%, так само, свідчить про зниження ефективності використання основних засобів. Відповідно, як наслідок, рентабельність активів впала на 10,27 відсоткові пункти.

Така ризикова політика керівництва, яка призвела в звітному періоді до неопозитивних показників, має стратегічний інвестиційний характер з метою забезпечення ресурсів для здійснення безперервної діяльності підприємства в непередбачуваних воєнних умовах.

2.2. Аналіз фінансового стану

Основною метою діяльності будь-якого підприємства, зокрема і в аграрному комплексі, є отримання прибутку. Діяльність фермерського господарства, відповідно до ст. 1 Закону України «про фермерські господарства» від 19.06.2003 року, є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону.

Тобто, з вищезазначеного виходить, що діяльність фермерського господарства має підлягати контролю не тільки зі сторони держави, а й

особистого менеджменту. Саме для визначення результативності ведення діяльності, її доцільності, визначення ефективності використання ресурсів, визначення слабких місць та шляхів їх усунення, зміцнення сильних сторін та шляхів їх посилення, проводять аналіз фінансового стану, який полягає у вивченні результатів діяльності господарства.

Основними маркерами успішної діяльності фермерського господарства виступають ліквідність, рентабельність, платоспроможність, фінансова стійкість, а також важливим аспектом є прогностична діяльність.

Давайте розглянемо основні фінансові результати діяльності СФГ «Полісся» у Таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Фінансові результати діяльності підприємства

Стаття	Код рядка	2022	2024	2024 у % до 2022
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	64915,08	76618,53	118,03
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	36366,08	59412,25	163,37
Валовий: прибуток	2090	28549,00	17206,28	60,27
збиток	2095			
Інші операційні доходи	2120			
Адміністративні витрати	2130	(5064,45)	(720,00)	14,22
Витрати на збут	2150			
Інші операційні витрати	2180	(1678,48)		-
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	21806,07	16486,28	75,60
збиток	2195			
Дохід від участі в капіталі	2200			
Інші фінансові доходи	2220	5937,3		
Інші доходи	2240			
Фінансові витрати	2250	(7916,4)		
Втрати від участі в капіталі	2255			
Інші витрати	2270			
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	19826,97	16486,28	83,15

збиток	2295			
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	3568,85	2967,53	83,15
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305			
Чистий фінансовий результат:				
прибуток	2350	16258,12	13518,75	83,15
збиток	2355			

Джерело: складено за даними господарства

Дана таблиця демонструє нам зниження чистого прибутку на 16,85%, що відбулося в результаті незначного зростання виручки господарства, на 18,03%, найвірогідніше, пов'язане з інфляцією в країні, та більш значного, на 63,37% зростання собівартості реалізованої продукції.

Аналіз платоспроможності та ліквідності підприємства дозволяє визначити наскільки підприємство здатне розраховуватись за своїми зобов'язаннями та наскільки швидко може саме «перетворитись» на грошові кошти (тобто, наскільки швидко без значних втрат його вартості, можна його активи продати). Аналіз платоспроможності та ліквідності СФГ «Полісся» представлений в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Платоспроможність та ліквідність підприємства

Показники	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Робочий функціонуючий капітал, тис. грн.	43153	45618	45618	105,71
Коефіцієнт покриття	2,6	3,3	3,5	134,62
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,9	1,3	1,4	155,56
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,15	0,17	0,17	113,33
Коефіцієнт маневрування власних оборотних коштів	0,21	0,11	0,22	104,76
Частка оборотних коштів в активах господарства	0,57	0,58	0,71	124,56
Частка запасів в поточних активах	0,65	0,63	0,67	103,08

Джерело: складено за даними господарства

З наведених розрахунків бачимо, що абсолютна ліквідність фермерського господарства зростає протягом періоду дослідження на 13,33% , що говорить про покращення зворотної здатності активів господарства перетворюватись на готівку. А зростання таких показників як коефіцієнт маневрування власних оборотних коштів на 4,76%, частка оборотних коштів в активах господарства на 24,56% та коефіцієнту покриття на 34,62% говорить про те, що господарство може бути визначене платоспроможним, адже має можливість погашати свої короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів.

Наступним пропоную оцінити такий показник як рентабельність діяльності фермерського господарства «Полісся» в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Коефіцієнти рентабельності

Показники	2022	2023	2024	2024 +/- до 2022
Чиста рентабельність продаж	25,0	29,4	17,6	-7,4
Валова рентабельність виробництва	78,5	60,6	29,0	-49,5
Чиста рентабельність виробництва	56,9	47,2	22,8	-34,1

Джерело: складено за даними господарства

За період дослідження спостерігається наявність позитивного коефіцієнту рентабельності, що свідчить про прибутковість діяльності виробництва та продажів. Проте, також відзначається тенденція зниження рентабельності за період дослідження як при виробництві, майже вдвічі, а точніше, чиста рентабельність виробництва знизилась на 34,1 відсоткові пункти, так і в продажах – чиста рентабельність продаж знизилась 7,4 відсоткові пункти відповідно. Це обумовлюється зростанням витрат на матеріальні активи за період дослідження з метою забезпечення господарству, в майбутньому періоді, можливості функціонування в період непередбачуваної ситуації в Україні, пов'язаної з дією воєнного стану.

Показники фінансової стійкості допомагають наглядно проаналізувати наскільки фермерське господарство може ефективно використовувати свої фінансові ресурси та адаптуватися до мінливих зовнішніх обставин. Тобто, визначається стан господарства, при якому воно зберігає свою незалежність та платоспроможність, при цьому забезпечуючи безперебійний процес виробництва та створює можливості для розвитку. Деякі сучасні економісти вважають фінансову стійкість господарства найважливішим фактором довгострокового розвитку, адже він підкреслює його здатність до «виживання» за будь-яких умов, навіть несприятливих.

Показники фінансової стійкості СФГ «Полісся» можна виразити в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Показники фінансової стійкості підприємства

Показники	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Коефіцієнт автономії	0,97	0,97	0,95	97,94
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,3	0,3	0,4	133,33
Коефіцієнт фінансової залежності	1,03	1,04	1,04	100,97
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,4	0,6	0,7	175,00
Коефіцієнт заборгованості	0,2	0,2	0,3	150,00
Коефіцієнт маневрування власних коштів	0,6	0,7	0,6	100,00
Коефіцієнт інвестування	3,1	3,4	3,3	106,45

Джерело: складено за даними господарства

Коефіцієнт автономії, що свідчить про незалежність господарства від зовнішнього позикового капіталу, тобто, говорить про достатність власного капіталу, за досліджуваний період незначно зменшився, всього на 2,06%, але це, знову ж таки, обумовлюється загальною стратегічною політикою господарства, і все одно залишається максимально близьким до 1. Що підтверджується незначним зростанням в натуральному виразі і дещо відчутним у відсотковому відношенні – на 33,33% - за період дослідження.

Цікаво відзначити, що у відсотковому відношенні, коефіцієнт інвестування за період дослідження, зріс всього на 6,45%. А коефіцієнт заборгованості, за рахунок додатково залучених коштів, зріс на 0,1 або 50% за період дослідження.

Тобто, підводячи підсумок аналізу фінансової стійкості, можна підкреслити, що, не дивлячись на важкі умови діяльності фермерського господарства, СФГ «Полісся» прикладає достатньо багато зусиль, щоб прибутково здійснювати свою діяльність, прагне до досягнення фінансової стабільності та незалежності від зовнішніх кредиторів та стратегічного перспективного планування розвитку фермерського господарства.

2.3. Оцінка ефективності діяльності аграрного підприємства

Ефективність діяльності будь-якого підприємства, зокрема, і аграрного, має комплексний характер. З метою отримання більш повної характеристики господарства, пропоную проаналізувати ефективність діяльності СФГ «Полісся» в декілька автономних етапів:

1. ефективність виробництва та реалізації продукції;
2. ефективність використання матеріальних ресурсів та землі;
3. економічна ефективність господарювання.

Економічна ефективність виробництва та реалізації продукції складається з ефективності вирощування сільськогосподарських культур на господарстві та їх реалізацією. Перш за все, необхідно визначити структуру товарної продукції СФГ «Полісся», за звітний період візьмемо 2024 рік (таблиця 2.9).

Аналіз структури товарної продукції показує, що основним напрямком вирощування сільськогосподарських культур в господарстві є олійні культури, а саме соняшник складає 51,34% від загальної кількості вирощуваних культур на господарстві, та зернові культури, зокрема, кукурудза на зерно з питомою вагою 27,95% в загальній структурі та озима пшениця – 18,34%.

Таблиця 2.9

Структура товарної продукції, 2024

Культура	Виручка від реалізації	Структура	Рейтингове місце
Пшениця озима	8796,36	18,34	3
Кукурудза на зерно	13401,63	27,95	2
Ячмінь ярий	839,39	1,75	4
Соняшник	24617,27	51,34	1
Ріпак озимий	299,48	0,62	5
Всього	47954,13	100	-

Джерело: складено автором

Відсоток таких культур як ярий ячмінь та ріпак озимий, в загальному обігу культур на господарстві, коливається в проміжку 0,6-1,8%.

Маючи в загальній товарній структурі достатньо великий відсоток вирощування соняшнику, кукурудзи та пшениці, було б цікаво визначити коефіцієнт спеціалізації господарства.

Коефіцієнт спеціалізації розраховується за формулою:
$$K_c = \frac{100}{\sum y_m \times (2i - 1)}$$

Підставимо отримані в таблиці 2.9 дані в формулу і визначимо коефіцієнт спеціалізації:

$$K_c = \frac{100}{51,34(2 \cdot 1 - 1) + 27,95(2 \cdot 2 - 1) + 18,34(2 \cdot 3 - 1) + 1,75(2 \cdot 4 - 1) + 0,62(2 \cdot 5 - 1)} = \frac{100}{244,72} = 0,41$$

Значення коефіцієнту спеціалізації від 0,41 означає нижнє значення високого рівня спеціалізації з олійно-зерновим напрямом.

Доцільним буде розглянути економічну ефективність всіх культур, які культивуються на господарстві, окремо, в порядку їх вагомості в розрізі товарної продукції.

Аналіз розпочнемо з показників економічності вирощування соняшника, які представлені в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Економічна ефективність вирощування соняшника

Показники	2022	2024	2024 у % до 2022
Посівна площа, га	1830	1943	106,2
Валовий збір, ц	48659,7	36139,8	74,3
Витрати на виробництво продукції, тис. грн.	27039,71	23111,04	85,5
Товарна продукція, ц	48319,1	35995,2	74,5
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	22916,19	22794,33	99,5
Виручка від реалізації, тис. грн.	33156,43	24617,27	74,3
Урожайність, ц/га	26,59	18,6	70,0
Прибуток, тис. грн.	10240,24	1822,94	17,8
Рентабельність виробництва, %	44,69	8,00	-36,69 в.п.
Рентабельність продажу, %	30,88	7,41	-23,48 в.п.
Рівень товарності, %	99,0	100	-1,0 в.п.

Джерело: складено за даними господарства

На жаль, не дивлячись на незначне збільшення посівної площі соняшника, на 6,2%, рентабельність його виробництва знизилась на 36,9 в.п., що відбулось за рахунок, здебільшого зниження урожайності – наявності несприятливих погодних умов, а, за рахунок цього, зниження валового збору за період дослідження на 25,7%, зниження урожайності відбулось майже на 8 ц/га, що становить 30%. Логічно, що також відбулось і зниження рентабельності продажу соняшника на 23,48 в.п., а, відповідно, і зниження отримання чистого прибутку на 82,2%. Але, попри зниження рентабельності

в динаміці, можна сказати, що вирощування соняшнику залишається рентабельним на господарстві, хоч і в межах 7-8%. Рівень товарності свідчить про повну реалізацію вирощуваного соняшника, і коливається в динаміці на -1 в.п.

Проаналізуємо економічну ефективність вирощування кукурудзи на зерно на СФГ «Полісся» в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Економічна ефективність вирощування кукурудзи на зерно

Показники	2022	2024	2024 у % до 2022
Посівна площа, га	797	845	106,0
Валовий збір, ц	35936,73	50953,5	141,8
Витрати на виробництво продукції, тис. грн.	4502,87	8639,68	191,9
Товарна продукція, ц	35397,7	50036,3	141,4
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	4105,09	8680,6	211,5
Виручка від реалізації, тис. грн.	8539,58	13401,63	156,9
Урожайність, ц/га	45,09	60,3	133,7
Прибуток, тис. грн.	4434,49	4721,03	106,5
Рентабельність виробництва, %	108,02	54,39	-53,64 в.п.
Рентабельність продажу, %	51,93	35,23	-16,70 в.п.
Рівень товарності, %	99,0	98,0	-1,0 в.п.

Джерело: складено за даними господарства

Як бачимо, рентабельність виробництва та продажу кукурудзи на господарстві значно вища за аналогічну рентабельність соняшника та становить 54,39% та 35,23% відповідно. Проте, в динаміці також відзначається зниження рентабельності виробництва кукурудзи за період дослідження на 53,64 в.п., і це попри збільшення посівної площі на 6% та збільшення валового збору на 41,8%, проте з більш стрімким зростанням рівня витрат на виробництво – майже вдвічі – на 91,9%. Рентабельність

продажу також в динаміці знизилась на 16,7 в.п. за рахунок більш стрімкого зростання повної собівартості реалізованої продукції – в 2,1 разу та, на рівні з цим, зростанням чистого прибутку лише на 6,5% за період дослідження. Рівень товарності коливається незначно за період дослідження, на 1 в.п., і свідчить про те, що майже вся вирощувана господарством кукурудза реалізується.

Третьою по важливості та вагомості в структурі товарної продукції є озима пшениця, проведемо аналіз економічної ефективності в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Економічна ефективність вирощування озимої пшениці

Показники	2022	2024	2024 у % до 2022
Посівна площа, га	655	652	99,5
Валовий збір, ц	29750,1	27384	92,1
Витрати на виробництво продукції, тис. грн.	5943,47	6618,17	111,4
Товарна продукція, ц	27310,6	25439,7	93,2
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	5010,64	6971,62	139,1
Виручка від реалізації, тис. грн.	9039,21	8796,36	97,3
Урожайність, ц/га	45,42	42	92,5
Прибуток, тис. грн.	4028,57	1824,74	45,3
Рентабельність виробництва, %	80,40	26,17	-54,23 в.п.
Рентабельність продажу, %	44,57	20,74	-23,82 в.п.
Рівень товарності, %	92,0	93,0	+1 в.п.

Джерело: складено за даними господарства

Як і з попередньо досліджуваними культурами, вирощування озимої пшениці на господарстві також є рентабельним, на рівні рентабельності виробництва в 26,17% та рентабельності продажів в 20,74%, проте в динаміці спостерігається зниження рентабельності зазначених показників на 54,23 в.п. та 23,82 в.п. відповідно. Дана тенденція спостерігається за рахунок зниження валового збору на майже 8%, збільшенням витрат повної собівартості на

39,1% та зниженням прибутку на 54,7%. Рівень товарності культури досягає 100% в останньому звітному році, що говорить про те, що господарство повністю її реалізує.

Наступними аналізу будуть підлягати такі культури як ячмінь ярий та ріпак озимий, враховуючи, що їх частка в структурі загальної товарної продукції незначна, пропонуємо їх аналіз об'єднати. Показники аналізу даних культур наведені в таблицях 2.13 та 2.14.

Таблиця 2.13

Економічна ефективність вирощування ярого ячменю

Показники	2022	2024	2024 у % до 2022
Посівна площа, га	75	75	100,0
Валовий збір, ц	2993,25	2790	93,2
Витрати на виробництво продукції, тис. грн.	579,58	674,62	116,4
Товарна продукція, ц	2927,4	2734,2	93,4
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	458,74	710,35	154,9
Виручка від реалізації, тис. грн.	863,92	839,39	97,2
Урожайність, ц/га	39,91	37,2	93,2
Прибуток, тис. грн.	405,18	129,04	31,9
Рентабельність виробництва, %	88,32	18,17	-70,16 в.п.
Рентабельність продажу, %	46,90	15,37	-31,53 в.п.
Рівень товарності, %	98,0	98,0	-

Джерело: складено за даними господарства

З аналізу економічної ефективності вирощування сільськогосподарських культур на господарстві спостерігається схожа ситуація по всім культурам, що вирощуються. Виключенням не стали ні ярий ячмінь, ні озимий ріпак.

Таблиця 2.14

Економічна ефективність вирощування озимого ріпаку

Показники	2022	2024	2024 у % до 2022
Посівна площа, га	32	35	109,4
Валовий збір, ц	925,8	805	87,0
Витрати на виробництво продукції, тис. грн.	238,02	240,86	101,2
Товарна продукція, ц	925,8	805	87,0
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	191,42	255,35	133,4
Виручка від реалізації, тис. грн.	340,94	299,48	87,8
Урожайність, ц/га	28,93125	23	79,5
Прибуток, тис. грн.	149,52	44,13	29,5
Рентабельність виробництва, %	78,11	17,28	-60,83 в.п.
Рентабельність продажу, %	43,86	14,74	-29,12 в.п.
Рівень товарності, %	1,00	1,00	-

Джерело: складено за даними господарства

Вирощування цих культур для господарства залишається рентабельним, про що свідчать позитивні показники рентабельності виробництва та рентабельності продажу, але спостерігається негативна динаміка за період дослідження, як ярого ячменю на -70,16 в.п. та -31,53 в.п. відповідно, так і озимого ріпаку – зниження рентабельності виробництва на 60,83 в.п. та рентабельності продажу на 29,12 в.п. Рівень товарності обох культур за період дослідження залишається стабільним, при цьому СФГ «Полісся» майже повністю реалізує ярий ячмінь – на 98%, і майже повністю залишає для особистих потреб озимий ріпак – його реалізація становить лише 1%.

Підсумовуючи перший етап визначення ефективності діяльності СФГ «Полісся» шляхом визначення ефективності виробництва та реалізації продукції можна сказати, що, не дивлячись на від’ємну динаміку рентабельності вирощування основних сільськогосподарських культур, які культивуються на господарстві, їх вирощування, на сьогодні, залишається рентабельним.

Другим незалежним етапом визначення ефективності діяльності СФГ «Полісся» буде визначення ефективності використання матеріальних ресурсів та землі.

Ефективність використання землі спочатку визначимо виробництвом продукції на 100 га відповідних угідь, що представлено в Таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

Ефективність використання землі

Показники	Всього, ц		На 100 га, ц		2024 у % до 2022
	2022	2024	2022	2024	
Пшениця озима	29750,1	27384	875,00	760,67	86,9
Кукурудза на зерно	35936,73	50953,5	1056,96	1415,38	133,9
Ячмінь ярий	2993,25	2790	88,04	77,50	88,0
Соняшник	48659,7	36139,8	1431,17	1003,88	70,1
Ріпак озимий	925,8	805	27,23	22,36	82,1

Джерело: складено за даними господарства

Аналіз даних демонструє нам, що в динаміці за період дослідження зростає ефективність виробництва кукурудзи на зерно, на 33,9%, що відбулося за рахунок збільшення врожайності культури на 33,7% та вдалого розширення її посівної площі на 6% (дані Таблиці 2.11). По всім іншим культурам, які культивуються на господарстві, за період дослідження спостерігається зниження врожайності, що відображається на ефективності використання земельного ресурсу. Так, за період дослідження, ефективність використання землі при виробництві соняшнику знизилась на 29,9%, пшениці озимої знизилась на 13,1%, а також ярого ячменю та озимого ріпаку на 12% та 17,9% відповідно.

Тепер виразимо економічну ефективність використання землі через більш економічні результативні показники, що представлені в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Ефективність використання землі

Показник	2022	2023	2024	2024 у % до 2022

Площа с.-г. угідь, га	3400	3500	3650	107,35
Чистий прибуток, тис. грн.	16258,12	18850,92	13518,75	83,15
Чистий дохід від реалізації продукції тис. грн.	64915,08	64111,18	76618,53	118,03
Припадає чистого прибутку на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	478,18	538,60	370,38	77,46
Припадає чистого доходу від реалізації продукції на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	1909,27	1831,75	2099,14	109,94

Джерело: складено за даними господарства

Дані розрахунки демонструють нам зниження чистого прибутку, в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, за період дослідження на 22,54%, що можна пояснити зниженням врожайності майже по всіх культурам, що культивуються, за виключенням кукурудзи на зерно, в останньому звітному році, зростанням собівартості виробництва продукції, прийняттям певних управлінських рішень, що пов'язані з закупівлею додаткових матеріальних ресурсів, у зв'язку з нестабільною воєнно-політичною та економічною ситуацією в країні, тощо.

Розглянемо економічну ефективність використання трудового ресурсу на СФГ «Полісся», яку визначимо за річною продуктивністю праці та представимо розрахунки в таблиці 2.17.

Таблиця 2.17

Річна продуктивність праці

Показник	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Річна продуктивність праці за чистим доходом, тис. грн./особу	1272,84	1165,66	1502,32	118,03
Річна продуктивність праці за чистим доходом, грн./люд.-год.	661,05	632,26	805,49	121,85
Річна продуктивність праці за чистим прибутком тис. грн./особу	318,79	342,74	265,07	83,15
Річна продуктивність праці за чистим прибутком, грн./люд.-год.	165,56	185,91	142,12	85,84

Джерело: складено за даними господарства

Аналогічно як і з використанням земельного ресурсу, економічна ефективність використання трудового ресурсу в динаміці за період дослідження знижується, навіть не зважаючи на незначне зростання річної продуктивності праці за чистим доходом на одну людину-годину на 21,85%. Річна продуктивність праці за чистим прибутком на одну людину-годину знижується на 14,16%.

Завершуємо аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів та землі аналізом економічної ефективності використання основних засобів та оборотних активів, що представлено в таблиці 2.18.

За період дослідження норма прибутку на господарстві залишалась в позитивному значенні, але в динаміці знизилась на 10,27 в.п. за рахунок зростання вартості оборотних засобів.

Таблиця 2.18

**Економічна ефективність використання основних засобів
і оборотних активів**

Показник	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Чистий дохід від реалізації продукції тис. грн.	64915,08	64111,18	76618,53	118,03
Чистий прибуток, тис. грн.	16258,12	18850,92	13518,75	83,15
Припадає чистого доходу на 1 грн. вартості основних засобів, грн.	1,88	1,70	1,88	100,0
Припадає вартості основних засобів на 1 грн. чистого доходу, грн.	0,53	0,59	0,53	100,0
Припадає чистого доходу на 1 грн. вартості оборотних активів, грн.	2,15	1,41	1,53	71,19
Припадає вартості оборотних активів на 1 грн. чистого доходу, грн.	0,47	0,71	0,65	140,47
Норма прибутку, %	25,12	22,68	14,85	-10,27

Джерело: складено за даними господарства

Так, зростання вартості оборотних активів на 1 грн чистого доходу зросло на 40,47%. Це свідчить про накопичення господарством здебільшого оборотних матеріальних ресурсів з метою забезпечення функціонування господарства в незалежності від зовнішніх умов. При цьому, розмір вартості основних засобів, що припадає на 1 грн чистого доходу залишився незмінним за період аналізу та становить 53 копійки.

Третім незалежним етапом є визначення економічної ефективності господарювання аграрного господарства. Аналіз ефективності господарювання можна вважати найбільш лаконічнішою характеристикою діяльності СФГ «Полісся», адже він акумулює в собі основні показники-маркери успішності, доцільності, конкурентоспроможності та раціональності діяльності в цілому, які потім, за потреби, можуть бути більш повно розкриті під іншими кутами аналізу. Економічна ефективність господарювання СФГ «Полісся» наглядно продемонстровано в таблиці 2.19.

Таблиця 2.19

Ефективність господарювання

Показники	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Чистий прибуток, тис. грн.	16258,12	18850,92	13518,75	83,15
Повна собівартість, тис. грн.	32682,08	38683,18	39412,25	120,59
Чистий дохід від реалізації продукції тис. грн.	64915,08	64111,18	76618,53	118,03
Рентабельність виробництва, %	49,75	48,73	34,30	-15,45
Рентабельність продаж, %	25,05	29,40	17,64	-7,40

Джерело: складено за даними господарства

Таблиця ще раз наочно продемонструвала нам зниження рентабельності виробництва та рентабельності продаж на 15,45 в.п. та на 7,40 в.п. відповідно. Це відбулось за рахунок більш стрімкого зростання собівартості виробництва за період дослідження, на 20,59%, у порівнянні з більш повільним зростанням чистого доходу від реалізації продукції – на

18,03%. Саме таке співвідношення результатів діяльності господарства потягнуло за собою зниження чистого прибутку на 16,85% за період дослідження.

Висновки до розділу 2

1. СФГ «Полісся», розташоване на території Кам'янського району Дніпропетровської області, було зареєстровано у жовтні 2000 року з розміром статутного фонду 120 000,00 грн. За сферою діяльності господарство відноситься до виробничих підприємства, а за галузевою належністю – до виробництва. Основним видом діяльності, згідно КВЕД, є 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

2. Стадія життєвого циклу фермерського господарства – стадія зрілості, основною задачею менеджменту господарства є утримання досягнутого рівня розвитку на найдовший час та нарощування своїх позитивних сторін діяльності. На підприємстві впроваджено лінійну організаційну структуру управління зі змішаним стилем керівництва з переважанням демократичного стилю.

3. За весь час існування господарства склад і структура земельних угідь варіювалась в незначних межах, 100% земельної площі представлено ріллею, яка майже вся використовується під посіви сільськогосподарських культур. За період дослідження спостерігається приріст сільськогосподарських угідь на 7,4%, що в натуральному виразі становить 250 га, при цьому, кількість посівної площі збільшується лише на 161 га.

4. Протягом періоду дослідження, структура посівної площі (як і структура товарної продукції) СФГ «Полісся» залишалась стабільною та збільшення площі задіяння під окремими культурами коливалось в межах 10%. Структура посівної площі: соняшник – 54%; кукурудза – 23-24%; пшениця озима 18,4%; озимий ячмінь – 2%; ріпак озимий – 1%. Значення коефіцієнту спеціалізації від 0,41 означає нижнє значення високого рівня спеціалізації з олійно-зерновим напрямом.

5. Керівником СФГ «Полісся» було прийнято рішення інвестувати в матеріальні, як основні, так і оборотні фонди, та земельні ресурси з метою забезпечення в майбутньому періоді ресурсу, на якому можна буде працювати. Так, вартість основних та оборотних засобів зросла на 18,5% та 65,8% відповідно, що потягнуло за собою збільшення фондозабезпеченості та фондоозброєності на 10,4% та 18,5% відповідно. І збільшення фондозабезпеченості оборотних активів на 53,9% та фондоозброєності оборотних активів на 65,8%. При цьому, чистий прибуток знизився на 16,8%, і, відповідно, знизилась фондовіддача на 22,1%, що говорить про зниження ефективності використання оборотних фондів. Зростання ж фондомісткості на 28,4%, так само, свідчить про зниження ефективності використання основних засобів. Відповідно, як наслідок, рентабельність активів впала на 10,27 відсоткові пункти. При цьому, абсолютна ліквідність господарства зростає протягом періоду дослідження на 13,33%, а також спостерігається наявність позитивного коефіцієнту рентабельності, що свідчить про прибутковість діяльності виробництва та продажів.

6. За період дослідження відбулось зниження чистого прибутку, в розрахунку на 100 га угідь, на 22,54% що пояснюється зниженням врожайності майже по всім культурам, що культивуються, за виключенням кукурудзи на зерно, зростанням собівартості виробництва продукції,

прийняттям певних управлінських рішень, що пов'язані з закупівлею додаткових матеріальних ресурсів.

7. В результаті аналізу фінансової стійкості, очевидно, що, не дивлячись на непередбачувані умови діяльності, які пов'язані з нестабільним економічним та воєнно-політичним становищем в країні, СФГ «Полісся» прикладає достатньо багато зусиль, щоб прибутково здійснювати свою діяльність, прагне до досягнення фінансової стабільності та незалежності від зовнішніх кредиторів та стратегічного перспективного планування свого розвитку, яке проявляється в прийнятті ризикових рішень з метою забезпечення ресурсів для здійснення його безперервної діяльності, хоча і призводить, тимчасово, до звітних неперспективних економічних показників.

РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Напрями підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства

Напрями підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства розглянемо з точки зору складових факторів сільськогосподарського виробництва. Почнемо із чисельності населення та кількості найманих працівників (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Чисельність сільського населення та кількість найманих працівників, тис. осіб

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення 2022 до 2018	
						+/-	%
Сільське населення	13084,6	12965,7	12832,2	12698	12542,9	-541,7	95,86
чоловіки	6194,4	6148	6093,5	6037,1	5972,8	-221,6	96,42
жінки	6890,2	6817,7	6738,7	6660,9	6570,1	-320,1	95,35
Сільське населення у віці 16-59 років	7707,6	7605,9	7495,4	7386,7	7281,8	-425,8	94,48
чоловіки	3905,4	3858,5	3807,4	3756,4	3707,3	-198,1	94,93
жінки	3802,2	3747,4	3688	3630,3	3574,5	-227,7	94,01
Частка сільського населення у віці 16-59 років, %	58,91	58,66	58,41	58,17	58,06	-0,85	-
чоловіки	63,05	62,76	62,48	62,22	62,07	-0,98	-
жінки	55,18	54,97	54,73	54,50	54,41	-0,78	-
Кількість найманих працівників всього	-	6369,6	6413,5	6289,7	-	-79,90	98,75
Кількість найманих працівників в с.г.	-	473,8	451,4	448,4	-	-25,40	94,64
Частка найманих працівників в с.г.	-	7,44	7,04	7,13	-	-0,31	-

%							

Джерело: розраховано автором

Результати розрахунків таблиці 3.1 яскраво відображають динаміку постійного скорочення сільського населенні в Україні, в тому числі скорочення сільського населення працездатного віку.

Рис. 3.1. Динаміка сільського населення України

Джерело: складено автором

Населення працездатного віку складає трохи більше половини (58,06%) всього сільського населення України. З них чоловіки віком від 16 до 62 років – 62,1%, а жінки – 54,4%. А це свідчить про те, що владі загалом і керівникам аграрних підприємств окремо слід застосовувати заходи щодо залучення людей в сільську місцевість і забезпечувати їм належні умови праці та соціальний захист через надання житла, умов побуту, можливість культурного відпочинку тощо.

Тепер розглянемо рівень і динаміку заробітної плати штатних працівників (таблиця 3.2).

В динаміці з 2019 року по 2022 рік середня заробітна плата штатних працівників зросла на 41,4%, що складає 4350 грн. Щодо заробітної плати в сільському господарстві, це зростання склало 40,1%, або 3505 грн. і складає

82,5% від середньої заробітної плати, або 12243 грн. Тобто темпи зростання середньої заробітної плати в аграрних підприємствах менші, ніж зростання в цілому по Україні.

Таблиця 3.2

Середня заробітна плата штатних працівників, грн.

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення 2022 до 2019	
					+/-	%
Всього	10497	11591	14014	14847	4350	141,44
Сільське, лісове та рибне господарство	8856	9757	12287	13061	4205	147,48
у т.ч. сільське господарство	8738	9734	11733	12243	3505	140,11
Заробітна плата в сільському господарстві по відношенню до середньої, %	83,24	83,98	83,72	82,46	-0,78	-
Промисловість	11788	12759	14902	15176	3388	128,74
Заробітна плата в промисловості по відношенню до середньої, %	112,30	110,08	106,34	102,22	-10,08	91,02

Джерело: розраховано автором

В той же час середній рівень оплати праці в промисловості на 2,2% вищий середнього рівня і складає 15176 грн. саме це і спонукає населення із сільської місцевості переїжджати в міста і працевлаштовуватись у підприємствах інших галузей, в тому числі в промисловості.

Для підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства слід не просто залучати робітників, а ще й знаходити можливість підвищувати заробітну плату, що забезпечить зростання продуктивності праці на підприємстві, більш відповідальне ставлення працівників до роботи, виробляти більш якісну продукцію тощо.

Одним із напрямів підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства є покращення землекористування. Наступним кроком проаналізуємо ефективність землекористування (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3

Посівні площі сільськогосподарських культур, тис. га.

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення 2022 до 2019	
					+/-	%
Всього культури сільськогосподарські	28001	28147	28581	23405	-4596	83,59
Культури зернові та зернобобові	15318	15392	15995	12171	-3147	79,46
з них озима пшениця	6650	6429	6908	5217	-1433	78,45
Кукурудза	5005	5432	5522	4325	-680	86,41
Буряк цукровий	222	220	227	184	-38	82,88
Соняшник	5928	6457	6622	5293	-635	89,29

Джерело: розраховано автором

Рис. 3.2. Посівні площі сільськогосподарських угідь

Джерело: складено автором

З рисунку 3.2, який був побудований на розрахунках таблиці 3.3, видно, що до 2022 року посівні площі культур зростали з певною постійністю. З початком повномасштабного вторгнення посіви культур зменшилися. Це пояснюється, в першу чергу, окупацією певних східних і південних регіонів,

пошкодженням угідь внаслідок обстрілів, кризовими економічними явищами, які невід'ємним важелем лягли на деяких аграрних виробників. Виходячи з цього, для підтримання аграрної галузі, тим сільськогосподарським підприємствам, які знаходяться на відносно безпечній території, слід більше уваги приділяти раціональному та бережливому використанню сільськогосподарських угідь, а саме, застосовувати раціональні сівозміни, дотримуватись доз і норм внесення добрив та впроваджувати інтенсифікацію ведення рослинництва. Це підтверджують розрахунки таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Використання добрив

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення 2022 до 2019	
					+/-	%
Внесено під урожай звітнього року, тис.т	2142,5	2488,7	2584,1	1831,9	-310,6	85,50
Удобрена площа, тис.га	16370,1	16378,0	16732,1	12733,7	-3636,4	77,79
Внесено на 1 га, кг удобреної площі	131	152	154	144	13	109,92
посівної площі	119	140	142	126	7	105,88

Джерело: розраховано автором

Впровадження у господарську діяльність цих заходів дозволить не тільки підтримувати аграрну галузь держави у воєнний час, а й підвищувати економічну ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства.

Одним із важливих факторів підвищення економічної ефективності сільськогосподарського підприємства, яке займається веденням рослинництва, є підвищення урожайності. Урожайність є одним із важливих показників інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Проведемо аналіз урожайності основних сільськогосподарських культур (таблиця 3.5).

Таблиця 3.5

**Урожайність сільськогосподарських культур
в господарствах усіх категорій**

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення 2022 до 2019	
					+/-	%
Культури зернові та зернобобові	49,1	42,5	53,9	45,8	-3,3	93,28
Буряк цукровий	461,1	416,2	479,1	541,2	80,1	117,37
Соняшник	25,6	20,2	24,6	21,6	-4,0	84,38
Картопля	154,8	157,2	166,4	173,5	18,7	112,08
Культури овочеві	214,0	207,4	215,4	200,3	-13,7	93,60
Культури плодові та ягідні	108,1	105,6	117,3	116,1	8,0	107,40

Джерело: розраховано автором

Рис. 3.3. Урожайність сільськогосподарських культур в господарствах усіх категорій

Джерело: складено автором

Щодо динаміки урожайності, то по таким культурам і їх групам як зернові і зернобобові, соняшник та овочі урожайність знизилась відповідно

на 3,3 ц/га (-6,72%), 4,0 ц/га (-15,62%) та 13,7 ц/га (-6,4%). Урожайність коренеплодів: цукрового буряку і картоплі, а також урожайність плодів зросли відповідно на: 80,1 ц/га (+17,37%), 18,7 ц/га (+12,08%) та 8,0 ц/га (+7,4%).

3.2. Обґрунтування запропонованих заходів підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства

Для підвищення економічної ефективності діяльності підприємства керівництву слід більше уваги приділяти працівникам, створенню умов їх праці, забезпечення соціальних умов тощо. Якщо працівники забезпечені роботою, за яку вони отримують пристойну оплату праці, продуктивність такої праці забезпечує розвиток підприємства та підвищення ефективності його діяльності.

Проведений нами аналіз вказує, що керівництво СФГ «Полісся» прийняло рішення інвестувати в основні фонди з метою забезпечення в майбутньому можливість працювати. Підприємство майже повністю забезпечено технічними засобами для вирощування сільськогосподарської продукції. Крім того фермерське господарство має власну ремонтну майстерню, на базі якої пропонуємо керівництву СФГ «Полісся» створити сервісний центр з обслуговування та ремонту техніки. Центр надаватиме послуги із обслуговування та ремонту як власної сільськогосподарської техніки, так і ремонту техніки інших підприємств. Крім того сервісний центр зможе надавати послуги з ремонту індивідуальних транспортних засобів населення.

Місце розташування СФГ «Полісся» таке, що поряд аналогічні станції технічного обслуговування відсутні.

Наявність такого структурного підрозділу в фермерському господарстві дозволить більш ефективно використовувати наявну на підприємстві сільськогосподарську техніку, вчасно проводити поточні та капітальні ремонти, тим самим забезпечивши більш тривалий термін використання машин та обладнання. Крім того підприємство отримуватиме додатковий дохід, надаючи послуги ремонту та обслуговування технічних засобів. Це тим більше актуально, бо станція могла б надавати послуги із ремонту машин військових, що є вкрай важливим і затребуваним останнім часом.

Проведемо SWOT-аналіз започаткування станції технічного обслуговування (таблиця 3.6).

Таблиця 3.6

SWOT-аналіз започаткування станції технічного обслуговування

Сильні сторони	Слабкі сторони
- наявність приміщення; - наявність потрібних інструментів та обладнання; - наявність кваліфікованих працівників; - можливість надавати кваліфіковані послуги; - можливість надавати послуги за помірні ціни	- незначна кількість грошових коштів для інвестування; - потреба в проведенні реклами нового напрямку діяльності
5	2
Можливості	Загрози
- освоєння нової ніші; - розширення сфери діяльності підприємства (диверсифікація); - залучення нових клієнтів	- нестабільна економічна ситуація в державі; - воєнні дії в Україні
3	2

Джерело: складено автором

Як видно із проведеного аналізу, сильні сторони та можливості СФГ «Полісся» щодо започаткування станції технічного обслуговування має більше внутрішніх сильних сторін та зовнішніх можливостей порівняно із внутрішніми слабкими сторонами та зовнішніми загрозами.

Для здійснення діяльності на підприємстві крім наявного обладнання слід закупити наступні матеріали:

- домкрат гідравлічний 20 т – 10 000,00
- набір інструментів (2 шт.) – 15 000,00
- миючі засоби та інші матеріали – 1 000,00

Для залучення клієнтів на станцію технічного обслуговування ціни встановимо на рівні помірних в даній сфері (таблиця 3.7).

Таблиця 3.7

Прейскурант цін (орієнтовний)

Вид робіт	Ціна, грн.
Діагностика (без подальшого ремонту)	500,00
Робота слюсаря	500,00
Ремонт ходової частини (залежно від виду ремонту)	200,00 - 1 500,00
Заміна амортизаторів	500,00
Регулювання підшипника	200,00
Заміна масла, смазки	300,00

Джерело: складено автором

Розрахуємо точку беззбитковості започаткування станції технічного обслуговування. Точка беззбитковості розраховується за формулою: $T_b = \frac{ПВ}{Ц-ЗВ}$

Постійні витрати станції складаються із амортизації приміщення і обладнання, податки на майно тощо. Загальний розмір постійних витрат складатиме 27 300,00 грн. Середня ціна одного звернення 1 500,00 грн. Змінні витрати складатимуть близько 350,00 грн.

Розрахуємо точку беззбитковості: $27\,300,00 / (1\,500,00 - 350,00) = 24$

Отже, для досягнення нульового рівня рентабельності станції треба буде обслуговувати не менше 24 звернень на ремонт машин або їх технічне обслуговування.

Розрахуємо ефективність запровадження станції технічного обслуговування (таблиця 3.8).

Таблиця 3.8

Ефективність запровадження станції технічного обслуговування

Показник	Значення
Точка беззбитковості (послуг)	24
Додаткові витрати на забезпечення діяльності, грн.	26 000,00
Чистий річний прибуток (очікуваний), грн.	50 000,00
Термін окупності вкладених коштів, років	0,52

Джерело: складено автором

Для започаткування станції технічного обслуговування підприємству слід додатково закупити матеріали на суму 26 тис. грн. На початковому етапі очікуваний річний прибуток складатиме 50 тис. грн. Тоді термін окупності витрат складатиме 6 місяців. З кожним наступним роком станція набуватиме більшої популярності та попиту на послуги ремонту, що буде приносити фермерському господарстві більшого розміру прибутку.

Висновки до розділу 3

1. Дані статистичної звітності яскраво відображають динаміку постійного скорочення сільського населенні в Україні, в тому числі скорочення сільського населення працездатного віку. Населення працездатного віку складає трохи більше половини (58,06%) всього сільського населення України. З них чоловіки віком від 16 до 62 років –

62,1%, а жінки – 54,4%. А це свідчить про те, що владі загалом і керівникам аграрних підприємств окремо слід застосовувати заходи щодо залучення людей в сільську місцевість і забезпечувати їм належні умови праці та соціальний захист через надання житла, умов побуту, можливість культурного відпочинку тощо.

2. Для підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства слід не просто залучати робітників, а ще й знаходити можливість підвищувати заробітну плату, що забезпечить зростання продуктивності праці на підприємстві, більш відповідальне ставлення працівників до роботи, виробляти більш якісну продукцію тощо.

3. До 2022 року посівні площі культур зростали з певною постійністю. З початком повномасштабного вторгнення посіви культур зменшились. Це пояснюється, в першу чергу, окупацією певних східних і південних регіонів, пошкодженням угідь внаслідок обстрілів, кризовими економічними явищами, які невід’ємним важелем лягли на деяких аграрних виробників. Виходячи з цього, для підтримання аграрної галузі, тим сільськогосподарським підприємствам, які знаходяться на відносно безпечній території, слід більше уваги приділяти раціональному та бережливому використанню сільськогосподарських угідь, а саме, застосовувати раціональні сівозміни, дотримуватись доз і норм внесення добрив та впроваджувати інтенсифікацію ведення рослинництва. Впровадження у господарську діяльність цих заходів дозволить не тільки підтримувати аграрну галузь держави у воєнний час, а й підвищувати економічну ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства.

4. Одним із важливих факторів підвищення економічної ефективності сільськогосподарського підприємства, яке займається веденням рослинництва, є підвищення урожайності. Урожайність є одним із важливих показників інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Щодо

динаміки урожайності, то по таким культурам і їх групам як зернові і зернобобові, соняшник та овочі урожайність знизилась відповідно на 3,3 ц/га (-6,72%), 4,0 ц/га (-15,62%) та 13,7 ц/га (-6,4%). Урожайність коренеплодів: цукрового буряку і картоплі, а також урожайність плодів зросли відповідно на: 80,1 ц/га (+17,37%), 18,7 ц/га (+12,08%) та 8,0 ц/га (+7,4%).

5. Фермерське господарство має власну ремонтну майстерню, на базі якої пропонуємо керівництву СФГ «Полісся» створити сервісний центр з обслуговування та ремонту техніки. Центр надаватиме послуги із обслуговування та ремонту як власної сільськогосподарської техніки, так і ремонту техніки інших підприємств. Крім того сервісний центр зможе надавати послуги з ремонту індивідуальних транспортних засобів населення. Наявність такого структурного підрозділу в фермерському господарстві дозволить більш ефективно використовувати наявну на підприємстві сільськогосподарську техніку, вчасно проводити поточні та капітальні ремонти, тим самим забезпечивши більш тривалий термін використання машин та обладнання. Крім того підприємство отримуватиме додатковий дохід, надаючи послуги ремонту та обслуговування технічних засобів. Це тим більше актуально, бо станція могла б надавати послуги із ремонту машин військових, що є вкрай важливим і затребуваним останнім часом.

6. Точка беззбитковості, тобто досягнення нульового рівня рентабельності станції складає не менше 24 звернень на ремонт машин або їх технічне обслуговування.

7. Для започаткування станції технічного обслуговування підприємству слід додатково закупити матеріали на суму 26 тис. грн. На початковому етапі очікуваний річний прибуток складатиме 50 тис. грн. Тоді термін окупності витрат складатиме 6 місяців. З кожним наступним роком станція набуватиме більшої популярності та попиту на послуги ремонту, що буде приносити фермерському господарстві більшого розміру прибутку.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Ефективність діяльності підприємства – це економічна категорія, яка найбільш повно та всебічно характеризує діяльність підприємства, аналізуючи не тільки залучені матеріальні ресурси та понесені витрати в процесі здійснення «життєдіяльності» підприємства, а й застосування політики менеджменту підприємства, відносно до об’єктивно отриманих результатів діяльності підприємства, або ж для використання в прогностичній діяльності, з врахуванням відхилення, похибки реального втілення запланованого.

2. За рахунок того, що ефективність діяльності є комплексною характеристикою, її аналіз охоплює всі сфери та напрями функціонування підприємства, всі його бізнес-процеси. Ефективність діяльності підприємством стає індикатором якісного менеджменту (управлінської діяльності) підприємства, адже на управлінську ланку підприємства покладається весь спектр необхідних завдань – від пошуку та залучення ресурсів до забезпечення збуту продукції та задоволення корпоративних та суспільних інтересів, що, у підсумку, впливає на інвестиційну привабливість підприємства. Особливо це стає актуально та складно з огляду на сучасні умови господарювання – їх невизначеність та складність – з наявними вагомими кризовими тенденціями в країні та світі.

3. СФГ «Полісся», розташоване на території Кам’янського району Дніпропетровської області, було зареєстровано у жовтні 2000 року з розміром статутного фонду 120 000,00 грн. За сферою діяльності господарство відноситься до виробничих підприємства, а за галузевою належністю – до виробництва. Основним видом діяльності, згідно КВЕД, є 01.11

Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

4. Стадія життєвого циклу фермерського господарства – стадія зрілості, основною задачею менеджменту господарства є утримання досягнутого рівня розвитку на найдовший час та нарощування своїх позитивних сторін діяльності. На підприємстві впроваджено лінійну організаційну структуру управління зі змішаним стилем керівництва з переважанням демократичного стилю.

5. За весь час існування господарства склад і структура земельних угідь варіювалась в незначних межах, 100% земельної площі представлено ріллею, яка майже вся використовується під посіви сільськогосподарських культур. За період дослідження спостерігається приріст сільськогосподарських угідь на 7,4%, що в натуральному виразі становить 250 га, при цьому, кількість посівної площі збільшується лише на 161 га.

6. Протягом періоду дослідження, структура посівної площі (як і структура товарної продукції) СФГ «Полісся» залишалась стабільною та збільшення площі задіяння під окремими культурами коливалось в межах 10%. Структура посівної площі: соняшник – 54%; кукурудза – 23-24%; пшениця озима 18,4%; озимий ячмінь – 2%; ріпак озимий – 1%. Значення коефіцієнту спеціалізації від 0,41 означає нижнє значення високого рівня спеціалізації з олійно-зерновим напрямом.

7. Керівником СФГ «Полісся» було прийнято рішення інвестувати в матеріальні, як основні, так і оборотні фонди, та земельні ресурси з метою забезпечення в майбутньому періоді ресурсу, на якому можна буде працювати. Так, вартість основних та оборотних засобів зросла на 18,5% та 65,8% відповідно, що потягнуло за собою збільшення фондозабезпеченості та фондоозброєності на 10,4% та 18,5% відповідно. І збільшення фондозабезпеченості оборотних активів на 53,9% та фондоозброєності

оборотних активів на 65,8%. При цьому, чистий прибуток знизився на 16,8%, і, відповідно, знизилась фондовіддача на 22,1%, що говорить про зниження ефективності використання оборотних фондів. Зростання ж фондомісткості на 28,4%, так само, свідчить про зниження ефективності використання основних засобів. Відповідно, як наслідок, рентабельність активів впала на 10,27 відсоткові пункти. При цьому, абсолютна ліквідність господарства зростає протягом періоду дослідження на 13,33%, а також спостерігається наявність позитивного коефіцієнту рентабельності, що свідчить про прибутковість діяльності виробництва та продажів.

8. За період дослідження відбулось зниження чистого прибутку, в розрахунку на 100 га угідь, на 22,54% що пояснюється зниженням врожайності майже по всім культурам, що культивуються, за виключенням кукурудзи на зерно, зростанням собівартості виробництва продукції, прийняттям певних управлінських рішень, що пов'язані з закупівлею додаткових матеріальних ресурсів.

9. В результаті аналізу фінансової стійкості, очевидно, що, не дивлячись на непередбачувані умови діяльності, які пов'язані з нестабільним економічним та воєнно-політичним становищем в країні, СФГ «Полісся» прикладає достатньо багато зусиль, щоб прибутково здійснювати свою діяльність, прагне до досягнення фінансової стабільності та незалежності від зовнішніх кредиторів та стратегічного перспективного планування свого розвитку, яке проявляється в прийнятті ризикових рішень з метою забезпечення ресурсів для здійснення його безперебійної діяльності, хоча і призводить, тимчасово, до звітних неопозитивних економічних показників.

10. Дані статистичної звітності яскраво відображають динаміку постійного скорочення сільського населенні в Україні, в тому числі скорочення сільського населення працездатного віку. Населення працездатного віку складає трохи більше половини (58,06%) всього

сільського населення України. З них чоловіки віком від 16 до 62 років – 62,1%, а жінки – 54,4%. А це свідчить про те, що владі загалом і керівникам аграрних підприємств окремо слід застосовувати заходи щодо залучення людей в сільську місцевість і забезпечувати їм належні умови праці та соціальний захист через надання житла, умов побуту, можливість культурного відпочинку тощо.

11. Для підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства слід не просто залучати робітників, а ще й знаходити можливість підвищувати заробітну плату, що забезпечить зростання продуктивності праці на підприємстві, більш відповідальне ставлення працівників до роботи, виробляти більш якісну продукцію тощо.

12. До 2022 року посівні площі культур зростали з певною постійністю. З початком повномасштабного вторгнення посіви культур зменшились. Це пояснюється, в першу чергу, окупацією певних східних і південних регіонів, пошкодженням угідь внаслідок обстрілів, кризовими економічними явищами, які невід’ємним важелем лягли на деяких аграрних виробників. Виходячи з цього, для підтримання аграрної галузі, тим сільськогосподарським підприємствам, які знаходяться на відносно безпечній території, слід більше уваги приділяти раціональному та бережливому використанню сільськогосподарських угідь, а саме, застосовувати раціональні сівозміни, дотримуватись доз і норм внесення добрив та впроваджувати інтенсифікацію ведення рослинництва. Впровадження у господарську діяльність цих заходів дозволить не тільки підтримувати аграрну галузь держави у воєнний час, а й підвищувати економічну ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства.

13. Одним із важливих факторів підвищення економічної ефективності сільськогосподарського підприємства, яке займається веденням рослинництва, є підвищення урожайності. Урожайність є одним із важливих

показників інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Щодо динаміки урожайності, то по таким культурам і їх групам як зернові і зернобобові, соняшник та овочі урожайність знизилась відповідно на 3,3 ц/га (-6,72%), 4,0 ц/га (-15,62%) та 13,7 ц/га (-6,4%). Урожайність коренеплодів: цукрового буряку і картоплі, а також урожайність плодів зросли відповідно на: 80,1 ц/га (+17,37%), 18,7 ц/га (+12,08%) та 8,0 ц/га (+7,4%).

14. Фермерське господарство має власну ремонтну майстерню, на базі якої пропонуємо керівництву СФГ «Полісся» створити сервісний центр з обслуговування та ремонту техніки. Центр надаватиме послуги із обслуговування та ремонту як власної сільськогосподарської техніки, так і ремонту техніки інших підприємств. Крім того сервісний центр зможе надавати послуги з ремонту індивідуальних транспортних засобів населення. Наявність такого структурного підрозділу в фермерському господарстві дозволить більш ефективно використовувати наявну на підприємстві сільськогосподарську техніку, вчасно проводити поточні та капітальні ремонти, тим самим забезпечивши більш тривалий термін використання машин та обладнання. Крім того підприємство отримуватиме додатковий дохід, надаючи послуги ремонту та обслуговування технічних засобів. Це тим більше актуально, бо станція могла б надавати послуги із ремонту машин військових, що є вкрай важливим і затребуваним останнім часом.

15. Точка беззбитковості, тобто досягнення нульового рівня рентабельності станції складає не менше 24 звернень на ремонт машин або їх технічне обслуговування.

16. Для започаткування станції технічного обслуговування підприємству слід додатково закупити матеріали на суму 26 тис. грн. На початковому етапі очікуваний річний прибуток складатиме 50 тис. грн. Тоді термін окупності витрат складатиме 6 місяців. З кожним наступним роком

станція набуватиме більшої популярності та попиту на послуги ремонту, що буде приносити фермерському господарстві більшого розміру прибутку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

8. Азізов С.П. Організація аграрного виробництва і бізнесу: підручник / С.П. Азізов, П.Т. Саблук, П.К. Канінський; за ред. С.П. Азізова, П.Т. Саблука. – К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 790 с.
9. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. 2-ге вид., доп. і перероблення. К.: КНЕУ, 2015. 624 с.
10. Амбросов, В., Мареніч, Т. Механізми ефективного функціонування агроформувань. *Економіка України*. 2006. № 6. С. 60–66
11. Башлай С., Яремко І. Цифровізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів. *Економіка та суспільство*, 2023. №48. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-48>
12. Бойчик І.М. Економіка підприємства. Київ: Кондор -Видавництво, 2016. 378 с.
13. Вініченко І.І., Сітковська А.О., Горнюк Д.І. Особливості управління економічними результатами діяльності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2023. № 20. С. 4-8.
14. Вітков М.С. Сутність і фактори інтенсифікації аграрного виробництва. *Економіка АПК*. 2011. №1. С.53-57.
15. Витрати та ефективність виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах (моніторинг) / [Войскобійник Ю.П., Шпикуляк О.Г., Камінський І.В. та ін.]: за ред. Ю.П. Воскобійника. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 355с.
16. Габор С.С., Габор В.С. Ефективність як економічна категорія. *Інноваційна економіка*. 2012. № 7. С. 14-17.
17. Галаган Т.І., Бондаревський І.О., Прихідько В.М. Підходи до оцінки економічної ефективності діяльності аграрного підприємства з метою

її підвищення. *Ефективна економіка*. 2025. №11. (електронне видання) (Index Copernicus (IC); Google Scholar) (DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.130%20>) <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/8216>)

18. Гацура Я.Т. Методологічні положення інтенсифікації аграрного виробництва на інноваційній основі. *Економіка АПК*. 2005. №6. С.61-63.

19. Говорушко Т.А., Клімаш Н.І. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: монографія. К.: Логос, 2013. 204 с.

20. Данильчак Н.Ю. Аналіз економічної ефективності виробництва продукції рослинництва у сільськогосподарському підприємстві. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/1398>.

21. Дем'яненко С.І. Принципи функціонування аграрного менеджменту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/22311/>

22. Державна служба статистики України. Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

23. Дергач І.В. Інтенсифікація та інтенсивність розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні. *Економіка АПК*. 2007. №3. С.43-45.

24. Джеджула В.В., Єпіфанова І.Ю. Фінансовий аналіз та звітність: практикум. Вінниця: ВНТУ, 2017. 143 с.

25. Дучинська Н.І., Бондаренко Н.М., Лядова К.А. Ефективність сільськогосподарського виробництва: сутність та шляхи підвищення. Режим доступу: <http://vestnikdnu.com.ua/archive/201372/duchinska.html>.

26. Економіка підприємства. Заг. ред. Ковальської Л.Л. та Кривов'язюка І.В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.

27. Закон України «про підприємництво» від 07.02.1991 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12/stru/sp:dark>

28. Іванова Ю.В. Підвищення ефективності функціонування аграрних підприємств. Актуальні проблеми економіки, управління та маркетингу в аграрному бізнесі: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Дніпро, 05-06 жовтня 2023 р. Дніпро, ДДАЕУ, 2023. С. 29-30.

29. Іванова Ю.В. Фактори підвищення ефективності функціонування аграрних підприємств. Економічні проблеми модернізації та інвестиційно-інноваційного розвитку аграрних підприємств: Збірник тез всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих вчених і здобувачів (27-28 квітня 2023 р. м. Дніпро). Дніпро, 2023. С. 122-123.

30. Касап Р.В. Наукові підходи до визначення сутності ефективності діяльності підприємства. Зб. тез Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. Молодих вчених та здобувачів вищої освіти: «Тенденції та перспективи розвитку економіки, підприємництва, торгівлі, біржової діяльності в умовах глобалізації» (Кам'янець-Подільський, 21 листопада 2019 року). Кам'янець-Подільський, 2019. С. 211-216.

31. Ковальчук М.І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК: Підручник . – К: КНЕУ, 2005. – 390с.

32. Липчук В.В. Фермерські господарства: стан, проблеми та стратегії розвитку: монографія / В.В. Липчук, Л.Б. Гнатишин, О.М. Кордоба. – Львів., 2012. – 236 с.

33. Мельник Л.Ю. Фермерські господарства: проблеми ефективного функціонування та розвитку. *Держава та регіони. Серія. Економіка та підприємництво*. 2012. Вип. 2. С. 131-134.

34. Муляр Т. С. Напрями підвищення економічної ефективності виробництва хмелепродукції. *Агросвіт*. 2020. № 9. С. 84-92. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.9.84

35. Отенко В.І. Формування аналітичного інструментарію оцінки ефективності діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2013. № 5. С. 231-237.
36. Пархомиць М.К. Конкурентоспроможність основних галузей сільського господарства за регіонами України: Аналіз, Проблеми і шляхи підвищення. *Інноваційна економіка АПК. Всеукраїнський науково-виробничий журнал*, 2011 [24]. – с.93-106.
37. Прядко В.В. Економічна ефективність виробництва: проблеми теорії та методології управління: монографія / В.В. Прядко. – К.: Наук. думка, 2003. – 281 с.
38. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. Посіб.- 3-тє вид., випр. і доп. – К: Знання, 2007. – 668 с.
39. Сітковська А.О., Іванова Ю.В., Турлюн Я.Г. Вплив факторів на ефективність діяльності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2024. №2. С. 54-58.
40. Сич Є.М., Хотько Т.В. Діагностика ефективності діяльності підприємства. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : Збірник наукових праць. Випуск 34. Київ: НАУ, 2012. 182 с.
41. Тарасова В.В. Оцінка ефективності агровиробництва з урахуванням ресурсоемності. *Економіка АПК*. 2006. № 8. С. 70-76
42. Худавердієва В.А. Економічний механізм підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств. *Вісник ХНАУ*. Харків, 2006. № 2. С. 350-359.
43. Шепеленко М. П. Теоретичний аналіз сутності ефективності діяльності підприємства. 2013. Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream2013>
44. Щурик О.М. Формування організаційно-економічного механізму управління підприємством: теоретичний аспект. *Економічна думка*. 2017. № 4. С. 7-9.

45. Яців І.Б. Конкуренентоспроможність сільськогосподарських підприємств: монографія / І.Б. Яців.- Львів: Український бестселер, 2013.- 427с.

46. Ismail M.H., Khater M., Zaki M.(2017) Digital Business Transformation and Strategy: What Do We Know So Far? University of Cambridge, 35 p.

47. Katz R. (2015) The Transformative Economic Impact of Digital Technology. The United Nations Commission on Science and Technology for Development. 18th Session. Item 3. pp. 2–11.

48. Westerman G.(2017) Your Company Doesn't Need a Digital Strategy. MIT Sloan Management Review, p. 25

ДОДАТКИ

Оцінка ефективності використання трудового потенціалу підприємства

Показники	Формула	Опис показника
Коефіцієнт плинності	$K_{\text{плин}} = \frac{P_{\text{звіл.}}}{P}$	Розраховується відношенням кількості звільнених протягом року працівників до середньорічної чисельності працівників; є показником плинності кадрів і вказує наскільки плинність кадрів на підприємстві
Коефіцієнт найму	$K_{\text{н}} = \frac{P_{\text{прийн.}}}{P_{\text{кін. року}}}$	Розраховується відношенням кількості прийнятих протягом року працівників до чисельності працівників на кінець року; є показником плинності кадрів і вказує на долю прийнятих працівників на підприємстві
Коефіцієнт вибуття	$K_{\text{виб}} = \frac{P_{\text{виб.}}}{P_{\text{поч. року}}}$	Розраховується відношенням кількості звільнених протягом року працівників до чисельності працівників на початок року; є показником плинності кадрів і вказує на долю звільнених працівників на підприємстві
Продуктивність праці	$\frac{ВП(\text{ц, грн})}{T(\text{люд.} - \text{год.}, P)}$	Розраховується відношенням кількості (вартості) виробленої валової продукції до витрат праці на її виробництво (люд.-год., кількість працівників); є показником економічної ефективності використання трудових ресурсів та вказує на обсяг виробленої продукції за одиницю праці
Кількість відпрацьованого часу одним працівником	$\frac{ЗП(\text{люд.} - \text{год.})}{P}$	Розраховується відношенням загальної кількості відпрацьованого часу (люд.-год.) усіма працівниками до середньорічної чисельності працівників; вказує на середню кількість відпрацьованого часу 1 працівником
Коефіцієнт використання фонду робочого часу	$\frac{ЗП(\text{люд.} - \text{год.})}{НЗП(\text{люд.} - \text{год.})}$	Розраховується відношенням загальної кількості відпрацьованого часу (люд.-год.) усіма працівниками до нормативного запасу праці; вказує на середню кількість відпрацьованого часу 1 працівником
Нормативний	$НЗП = P \cdot 1925$	Розраховується множенням

запас праці	(люд.-год.)	середньорічної чисельності працівників на норму відпрацьованого часу одним працівником за рік; вказує на норму відпрацьованого часу всіма працівниками підприємства
Показники, які розраховуються аграрними підприємствами		
Трудо-забезпеченість	$\frac{P}{Sc. - z.} 100$	Розраховується відношенням середньорічної чисельності працівників до площі сільськогосподарських угідь; вказує на кількість працівників, яка припадає на 100 га угідь

Джерело: узагальнено автором

Оцінка ефективності використання основних засобів підприємства

Показники	Формула	Опис показника
Коефіцієнт зношення	$K_{zn} = \frac{\sum z_n}{Oc\Phi}$	Розраховується відношенням суми зносу основних засобів до їх середньорічної вартості; є показником технічного стану і вказує наскільки зношене обладнання на підприємстві
Коефіцієнт придатності	$K_{np} = 1 - K_{zn}$	Розраховується як різниця між 1 та коефіцієнтом зношення; є показником технічного стану і вказує наскільки придатне обладнання на підприємстві
Коефіцієнт введення	$K_{vv} = \frac{Oc\Phi_{vv}}{Oc\Phi_k}$	Розраховується відношенням суми введених протягом року основних засобів до їх вартості на кінець року; є показником руху основних засобів і вказує на долю оновленого обладнання
Коефіцієнт вибуття	$K_{vib} = \frac{Oc\Phi_{vib}}{Oc\Phi_n}$	Розраховується відношенням суми вибутих протягом року основних засобів до їх вартості на початок року; є показником руху основних засобів
Фондоозброєність	$\Phi_{oz} = \frac{Oc\Phi}{P}$	Розраховується відношенням середньорічної вартості основних засобів до середньорічної чисельності працівників; є показником ефективності використання основних засобів і вказує скільки вартості основних засобів припадає на 1 працівника
Фондовіддача	$\Phi_v = \frac{ВП}{Oc\Phi}$	Розраховується відношенням вартості валової (чистої) продукції до середньорічної вартості основних засобів; є показником ефективності використання основних засобів і вказує на вартість валової продукції, виготовляється кожною гривнею основних засобів
Фондомісткість	$\Phi_m = \frac{Oc\Phi}{ВП}$	Розраховується відношенням середньорічної вартості основних засобів до вартості валової (чистої) продукції; є показником ефективності використання основних засобів і вказує скільки вартості основних засобів міститься в 1 грн. валової (чистої) продукції

Рентабельність основних засобів	$R\phi = \frac{\Pi}{Oc\Phi} 100(\%)$	Розраховується відношенням прибутку до середньорічної вартості основних засобів; є показником ефективності використання основних засобів і вказує на розмір прибутку, який отримує підприємство з кожної гривні основних виробничих засобів
Показники, які розраховуються аграрними підприємствами		
Фондо-оснащеність	$\Phi oc = \frac{Oc\Phi}{Sc. - z.}$	Розраховується відношенням середньорічної вартості основних засобів до площі сільськогосподарських угідь; є показником ефективності використання основних засобів і вказує скільки вартості основних засобів припадає на 1 га площі

Джерело: узагальнено автором

Оцінка ефективності використання оборотних активів підприємства

Показники	Формула	Опис показника
Коефіцієнт оборотності	$K_{об} = В / ОбФ$	Розраховується відношенням виручки від реалізації продукції до середньорічної вартості оборотних активів; є показником оборотності і вказує на розмір виручки, яку отримує підприємство на кожну гривню середньорічної вартості оборотних активів
Коефіцієнт завантаження	$K_з = ОбФ / В$	Розраховується відношенням середньорічної вартості оборотних активів до виручки від реалізації продукції; є показником оборотності і вказує скільки вартості оборотних активів припадає на 1 грн. виручки
Термін обороту	$Т_{об} = Т_{п} / K_{об}$	Розраховується відношенням досліджуваного періоду (360) до коефіцієнту оборотності; є показником оборотності і вказує на кількість днів, протягом яких оборотні активи роблять повністю один оборот
Рентабельність оборотних активів	$RO_{ОбФ} = \Pi / ОбФ * 100 (\%)$	Розраховується відношенням прибутку до середньорічної вартості оборотних активів; є показником ефективності використання оборотних активів і вказує скільки прибутку отримує підприємство з кожної гривні оборотних активів
Показники, які розраховуються аграрними підприємствами		
Коефіцієнт оборотності	$K_{об} = (В + Т_{ос} - Т_{р}) / ОбФ$	Особливістю розрахунку є те, що поряд із вартістю виручки враховують вартість тварин, введених в основне стадо, та вартість вилученого із основного стада тварин
Коефіцієнт завантаження	$K_з = ОбФ / (В + Т_{ос} - Т_{р})$	
Термін обороту	$Т_{об} = Т_{п} / K_{об}$	Особливістю розрахунку даного показника аграрними підприємствами є те, що враховується загальна кількість днів у році, тобто 365

Джерело: узагальнено автором

Оцінка ефективності інвестиційної діяльності підприємства

Показники	Формула	Опис показника
Коефіцієнт економічної ефективності інвестицій	$E_p = \frac{\Delta\Pi}{K}$	Розраховується відношенням додаткового прибутку, отриманого від вкладання інвестицій до суми інвестицій; є показником абсолютної ефективності капітальних вкладень
Термін окупності інвестицій	$T_p = \frac{1}{E_p}$	Розраховується відношенням 1 до коефіцієнту економічної ефективності інвестицій; є показником абсолютної ефективності капітальних вкладень
Мінімум приведених витрат	$Z_{\text{прив}} = C_1 + E_n \times K_i \rightarrow \min$	Розраховується як сума витрат на випуск продукції та добутку капітальних вкладень і нормативної ефективності інвестицій; є показником порівняльної ефективності капітальних вкладень
Термін окупності додаткових капітальних вкладень	$T_{\text{ок.р.}} = \frac{K_2 - K_1}{C_1 - C_2}$	Розраховується як відношення різниці у капітальних вкладеннях за різними варіантами та різниці витрат на виробництво продукції за різними варіантами; є показником порівняльної ефективності капітальних вкладень
Коефіцієнт приведення капітальних вкладень	$\alpha = (1+R)^t$	Розраховується з врахуванням ставки дисконту та терміном та кількістю років між початком інвестицій і їх результатом; є показником порівняльної ефективності капітальних вкладень

Джерело: узагальнено автором

Оцінка фінансового сану підприємства

Показники	Формула	Опис показника
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{a.l.} = \frac{ГК+ПФІ}{Поточні\ пасиви}$	Розраховується відношенням грошових коштів та їх еквівалентів до поточних зобов'язань; є показником платоспроможності
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	$K_{n.l.} = \frac{Поточні\ активи}{Поточні\ пасиви}$	Розраховується відношенням поточних активів до поточних зобов'язань; є показником платоспроможності
Коефіцієнт критичної ліквідності	$K_{к.л.} = \frac{ГК+ПФІ+ДЗ}{Поточні\ пасиви}$	Розраховується відношенням високоліквідних активів до поточних зобов'язань; є показником платоспроможності
Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	$K_{ф.н.} = \frac{ІП}{Валюта\ балансу}$	Розраховується відношенням власного капіталу до суми пасивів; є показником фінансової стійкості
Коефіцієнт фінансової залежності	$K_{ф.з.} = \frac{2П+3П+4П}{Валюта\ балансу}$	Розраховується відношенням позикових коштів до суми пасивів; є показником фінансової стійкості
Коефіцієнт фінансового ризику	$K_{ф.р.} = \frac{2П+3П+4П}{ІП}$	Розраховується відношенням позикових коштів до власного капіталу; є показником фінансової стійкості
Коефіцієнт фінансової стабільності	$K_{ф.ст.} = \frac{ІП}{2П+3П+4П}$	Розраховується відношенням власного капіталу до позикових коштів; є показником фінансової стійкості
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$K_{об.дт} = \frac{ЧД}{Дт}$	Розраховується відношенням доходу до дебіторської заборгованості; є показником ділової активності
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості	$T_{об.дт} = \frac{360}{КобДт}$	Розраховується відношенням кількості днів в році до коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості; є показником ділової активності
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$K_{об.дт} = \frac{Св}{Дт}$	Розраховується відношенням собівартості продукції до кредиторської заборгованості; є показником ділової активності

Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості	$T_{об.Кт} = \frac{360}{КобКт}$	Розраховується відношенням кількості днів в році до коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості; є показником ділової активності
Тривалість фінансово-експлуатаційного циклу	$T_{оц} = T_o + K_{об.Дт} + T_{об.Кт}$	Розраховується як сума коефіцієнту оборотності оборотних активів, коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості та коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості; є показником ділової активності
Тривалість операційного циклу	$T_{оц} = T_o + K_{об.Дт}$	Розраховується як сума коефіцієнту оборотності оборотних активів та коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості; є показником ділової активності

Джерело: узагальнено автором